



Wyniki Standardowe 2012 uzyskane przez gospodarstwa rolne z osobowością prawną uczestniczące w Polskim FADN

Część II. Analiza Wyników Standardowych

WARSZAWA 2014



Wyniki Standardowe 2012 uzyskane przez gospodarstwa rolne z osobowością prawną uczestniczące w Polskim FADN

Część II. Analiza Wyników Standardowych

OPRACOWAŁ ZESPÓŁ:

mgr Piotr Czarnota

mgr Elżbieta Olewnik

Warszawa 2014

Redakcja techniczna

Elżbieta Jasińska

Irena Mikołajczyk

Rafał Tarasiuk

Alicja Wituszyńska

Projekt okładki

Dział Wydawnictw

ISBN 978-83-7658-462-1

Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej

- Państwowy Instytut Badawczy

Zakład Rachunkowości Rolnej

00-002 Warszawa, ul. Świętokrzyska 20

Tel.: +48 (22) 505 45 70

Tel./faks: +48 (22) 826 93 22

E-mail: portal@fadn.pl

Internet: www.fadn.pl; www.polskifadn.eu

Spis treści

Uwagi wstępne	7
1. Analiza rozkładów liczebności gospodarstw z osobowością prawną w próbie Polskiego FADN.....	9
2. Analiza Wyników Standardowych.....	10
2.1. Wyniki Standardowe według typów rolniczych.....	10
2.1.1. Potencjał produkcyjny gospodarstw z osobowością prawną według typów rolniczych..	10
2.1.2. Wyniki działalności gospodarstw z osobowością prawną według typów rolniczych.....	13
2.2. Wyniki Standardowe według klas wielkości ekonomicznej	31
2.2.1. Potencjał produkcyjny gospodarstw z osobowością prawną według klas wielkości ekonomicznej.....	31
2.2.2. Wyniki działalności gospodarstw z osobowością prawną według klas wielkości ekonomicznej.....	33
Wnioski	52

Spis wykresów

Wykres 1	Rozkład liczebności gospodarstw według typów rolniczych oraz klas wielkości ekonomicznej w próbie	9
Wykres 2	Zasoby ziemi według typów rolniczych.....	10
Wykres 3	Pogłowie zwierząt według typów rolniczych (w jednostkach przeliczeniowych LU).....	11
Wykres 4	Nakłady pracy według typów rolniczych (w AWU).....	12
Wykres 5	Wartość Standardowej Produkcji według typów rolniczych	12
Wykres 6	Wielkość nakładów pracy w przeliczeniu na gospodarstwo według typów rolniczych	13
Wykres 7	Udział dodzierżawionych użytków rolnych w całkowitej powierzchni użytków rolnych według typów rolniczych	14
Wykres 8	Struktura produkcji ogółem według typów rolniczych.....	14
Wykres 9	Produkcja na 1 ha użytków rolnych według typów rolniczych	15
Wykres 10	Udział zużycia wewnętrznego w produkcji ogółem według typów rolniczych.....	16
Wykres 11	Produkcja zwierzęca na 1 LU według typów rolniczych	16
Wykres 12	Struktura kosztów ogółem według typów rolniczych.....	17
Wykres 13	Koszty produkcji na 1 ha użytków rolnych według typów rolniczych	18
Wykres 14	Koszt wytworzenia 1 zł produkcji ogółem według typów rolniczych.....	18
Wykres 15	Relacja kosztów bezpośrednich do produkcji ogółem według typów rolniczych	19
Wykres 16	Struktura kosztów bezpośrednich według typów rolniczych	20
Wykres 17	Koszty nawożenia i środków ochrony roślin na 1 ha użytków rolnych według typów rolniczych.....	21
Wykres 18	Koszty energii elektrycznej i paliw na 1 ha użytków rolnych według typów rolniczych.....	21
Wykres 19	Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto według typów rolniczych.....	22
Wykres 20	Udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto według typów rolniczych.....	23
Wykres 21	Koszty bezpośrednie produkcji roślinnej na 1 ha według typów rolniczych.....	23
Wykres 22	Koszty bezpośrednie produkcji zwierzęcej na 1 LU według typów rolniczych	24
Wykres 23	Wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według typów rolniczych.....	25
Wykres 24	Relacja dopłat do działalności operacyjnej do dochodu netto według typów rolniczych ..	26
Wykres 25	Wartość dodana netto na 1 ha użytków rolnych według typów rolniczych.....	26
Wykres 26	Dochód netto na 1 ha własnych użytków rolnych według typów rolniczych.....	27
Wykres 27	Struktura aktywów według typów rolniczych	27
Wykres 28	Struktura aktywów trwałych według typów rolniczych.....	28
Wykres 29	Struktura aktywów obrotowych według typów rolniczych.....	29
Wykres 30	Struktura pasywów według typów rolniczych	29
Wykres 31	Relacja przepływów pieniężnych (2) do aktywów ogółem według typów rolniczych	30
Wykres 32	Zasoby ziemi według klas wielkości ekonomicznej.....	31
Wykres 33	Pogłowie zwierząt według klas wielkości ekonomicznej (w jednostkach przeliczeniowych LU).....	32
Wykres 34	Nakłady pracy według klas wielkości ekonomicznej (w AWU).....	32
Wykres 35	Wartość Standardowej Produkcji według klas wielkości ekonomicznej.....	33
Wykres 36	Wielkość nakładów pracy w przeliczeniu na gospodarstwo według klas wielkości ekonomicznej.....	34
Wykres 37	Udział dodzierżawionych użytków rolnych w całkowitej powierzchni użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej.....	34
Wykres 38	Struktura produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej	35
Wykres 39	Produkcja na 1 ha użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej.....	36
Wykres 40	Udział zużycia wewnętrznego w produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej ..	36
Wykres 41	Produkcja zwierzęca na 1 LU według klas wielkości ekonomicznej.....	37
Wykres 42	Koszty produkcji na 1 ha użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej.....	38
Wykres 43	Struktura kosztów ogółem według klas wielkości ekonomicznej.....	39

Wykres 44	Koszt wytworzenia 1 zł produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej	39
Wykres 45	Relacja kosztów bezpośrednich do produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej.....	40
Wykres 46	Struktura kosztów bezpośrednich według klas wielkości ekonomicznej.....	41
Wykres 47	Koszty nawożenia i środków ochrony roślin na 1 ha użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej	41
Wykres 48	Koszty energii elektrycznej i paliw na 1 ha użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej.....	42
Wykres 49	Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto według klas wielkości ekonomicznej	43
Wykres 50	Udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto według klas wielkości ekonomicznej	44
Wykres 51	Koszty bezpośrednie produkcji roślinnej na 1 ha według klas wielkości ekonomicznej.....	44
Wykres 52	Koszty bezpośrednie produkcji zwierzęcej na 1 LU według klas wielkości ekonomicznej.....	45
Wykres 53	Wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według klas wielkości ekonomicznej.....	46
Wykres 54	Relacja dopłat do działalności operacyjnej do dochodu netto według klas wielkości ekonomicznej.....	47
Wykres 55	Wartość dodana netto na 1 ha użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej	47
Wykres 56	Dochód netto na 1 ha własnych użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej.....	48
Wykres 57	Struktura aktywów według klas wielkości ekonomicznej.....	49
Wykres 58	Struktura aktywów trwałych według klas wielkości ekonomicznej	49
Wykres 59	Struktura aktywów obrotowych według klas wielkości ekonomicznej	50
Wykres 60	Struktura pasywów według klas wielkości ekonomicznej	51
Wykres 61	Relacja przepływów pieniężnych (2) do aktywów ogółem według klas wielkości ekonomicznej.....	51

Wykaz skrótów

AWU	- jednostka przeliczeniowa pracy (ang. Annual Work Unit).
CAP	- Wspólna Polityka Rolna (ang. Common Agricultural Policy).
COP	- specjalizujące się w produkcji zbóż, roślin oleistych i białkowych (ang. specialist cereals, oilseed and protein crops).
DG-AGRI	- Dyrekcja Generalna do Spraw Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich (ang. Directorate-General for Agriculture and Rural Development).
EC	- Komisja Europejska (ang. European Commission).
ESU	- europejska jednostka wielkości (ang. European Size Unit).
EU	- Unia Europejska (ang. European Union).
EUR	- oznaczenie jednostki monetarnej o nazwie "euro".
euro	- jednostka monetarna, obowiązująca w większości państw członkowskich Unii Europejskiej.
EUROSTAT	- Europejski Urząd Statystyczny.
FADN	- Sieć Danych Rachunkowych Gospodarstw Rolnych (ang. Farm Accountancy Data Network).
FWU	- jednostka przeliczeniowa pracy członków rodziny (ang. Family Work Unit).
GUS	- Główny Urząd Statystyczny.
IERiGŻ- PIB	- Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej- Państwowy Instytut Badawczy.
KE	- Komisja Europejska.
LFA	- obszary o niekorzystnych warunkach gospodarowania - ONW (ang. Less Favoured Areas).
LU	- jednostka przeliczeniowa zwierząt (ang. Livestock Unit).
OGA	- działalność gospodarcza inna niż rolnicza bezpośrednio związana z gospodarstwem (ang. Other Gainful Activities).
Polski FADN	- System Zbierania i Wykorzystywania Danych Rachunkowych Gospodarstw Rolnych.
SGM	- Standardowa Nadwyżka Bezpośrednia (ang. Standard Gross Margin).
SO	- Standardowa Produkcja (ang. Standard Output).
UAA	- ziemia użytkowana dla celów rolniczych = użytki rolne (ang. Utilized Agricultural Area).
UR	- użytki rolne.
WTGR	- Wspólnotowa Typologia Gospodarstw Rolnych.
ZRR	- Zakład Rachunkowości Rolnej.

Uwagi wstępne

Publikacja jest drugą częścią Wyników Standardowych.

Przedmiotem opracowania jest analiza wybranych rezultatów działalności uzyskanych przez gospodarstwa rolne z osobowością prawną, które uczestniczyły w 2012 r. w badaniach ankietowych prowadzonych w ramach systemu zbierania i wykorzystywania danych rachunkowych z gospodarstw rolnych (Polski FADN).

Gospodarstwa będące przedmiotem analizy pogrupowano według dwóch kryteriów: typu rolniczego i wielkości ekonomicznej. Wielkość ekonomiczna gospodarstw z osobowością prawną, dla których wyliczono wyniki, została ustalona na podstawie danych rachunkowych i parametrów SO „2004”.

Ze względu na niewielką liczebność zbioru gospodarstw z osobowością prawną (205 gospodarstw), która nie zapewniała wymaganej liczby gospodarstw do prezentowania wyników, na użytek niniejszej analizy zmodyfikowano grupowanie według typów rolniczych. Zamiast klasyfikacji TF8 wydzielono 3 grupy: gospodarstwa polowe (typ 1), gospodarstwa ze zwierzętami ziarnożernymi (typ 7) oraz gospodarstwa z produkcją mieszaną (typ 8). W latach 2008 - 2009, na potrzeby analizy wydzielano 3 grupy gospodarstw: typ uprawy polowe (typ 1), typ z mieszaną produkcją (typ 8) i grupę gospodarstw pozostałych, zawierającą wszystkie gospodarstwa z produkcją zwierzęcą (typy 5, 6 i 7). Aby umożliwić odbiorcy porównanie wyników, w niniejszej analizie wprowadzono w wykresach słupkowych dodatkowo słupki przedstawiający wszystkie gospodarstwa z produkcją zwierzęcą (należy przy tym pamiętać, że dane będą porównywalne jedynie po zastosowaniu tych samych zasad klasyfikacji gospodarstw w badanych latach, np. z wykorzystaniem współczynników SO „2004”). Słupki ten w poszczególnych wykresach został oznaczony inaczej niż pozostałe: pogrubionymi krawędziami lub innym kolorem. Specyfika gospodarstw z osobowością prawną wynikająca z faktu, że pod względem wielkości ekonomicznej są to gospodarstwa najczęściej bardzo duże, wymusiła zmianę grupowania tych gospodarstw według wielkości ekonomicznej. Gospodarstwa z osobowością prawną na użytek niniejszej analizy pogrupowane zostały według 5 klas wielkości ekonomicznej: od 4 do 100 tys. euro SO, od 100 do 250 tys. euro SO, od 250 do 500 tys. euro SO, od 500 do 1 000 tys. euro SO oraz powyżej 1 000 tys. euro SO.

Należy także zwrócić uwagę na fakt, że analizowane w opracowaniu wyniki dla gospodarstw z osobowością prawną nie są reprezentatywne dla całej zbiorowości gospodarstw osób prawnych znajdujących się w polu obserwacji Polskiego FADN. Wyniki te, będące średnimi arytmetycznymi dla zbioru 205 gospodarstw z osobowością prawną, ilustrują potencjał produkcyjny i kondycję ekonomiczną tych gospodarstw.

W analizie wykorzystano wybrane zmienne charakteryzujące próbę: zasoby produkcyjne gospodarstwa, produkcję i koszty, dopłaty do działalności operacyjnej oraz nadwyżki ekonomiczne.

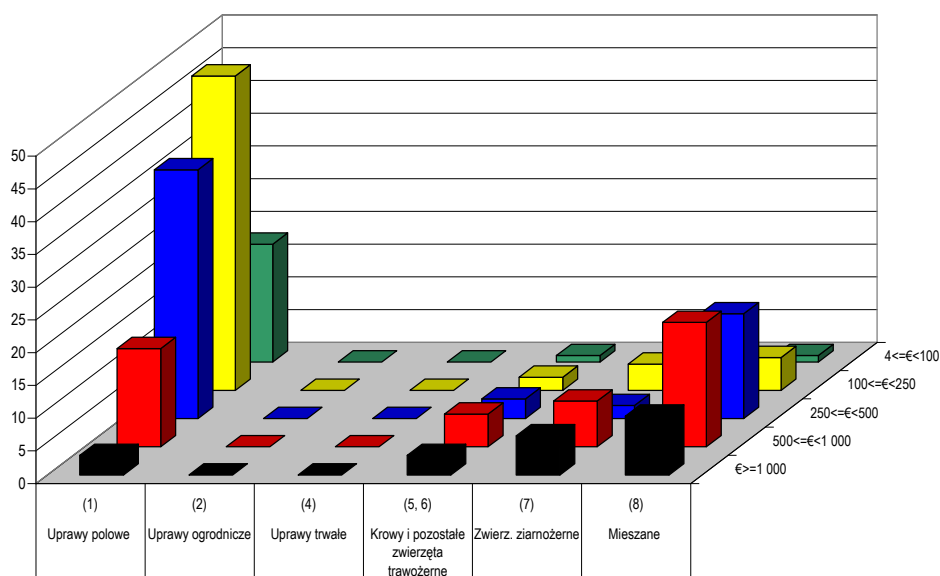
Używane w niniejszym opracowaniu pojęcie „gospodarstwo” jest równoznaczne z pojęciem „gospodarstwo z osobowością prawną”.

1. Analiza rozkładów liczebności gospodarstw z osobowością prawną w próbie Polskiego FADN

Poniżej przedstawiono rozkład liczebności gospodarstw z osobowością prawną według dwóch klasyfikacji obowiązujących we Wspólnotowej Typologii Gospodarstw Rolnych tj. typów rolniczych i wielkości ekonomicznej (Wykres 1).

Pod względem siły ekonomicznej, liczebnie dominowały gospodarstwa, których wielkość ekonomiczna zawierała się w przedziale od 100 do 250 i od 250 do 500 tys. euro SO (po 59 gospodarstw w każdej z grup). Pod względem typu rolniczego zdecydowanie najwięcej gospodarstw specjalizowało się w uprawach polowych. Interesujące jest to, że w grupie gospodarstw najsilniejszych ekonomicznie powyżej 1 000 tys. euro SO więcej było gospodarstw typu mieszanego, niż gospodarstw nastawionych na uprawy polowe. Natomiast w grupie gospodarstw o wielkości ekonomicznej poniżej 500 tys. euro SO liczebnie przeważały gospodarstwa wyspecjalizowane w uprawach polowych nad gospodarstwami typu mieszanego. Tylko nieliczne gospodarstwa nastawione były na chów zwierząt.

Wykres 1 Rozkład liczebności gospodarstw według typów rolniczych oraz klas wielkości ekonomicznej w próbie



2. Analiza Wyników Standardowych

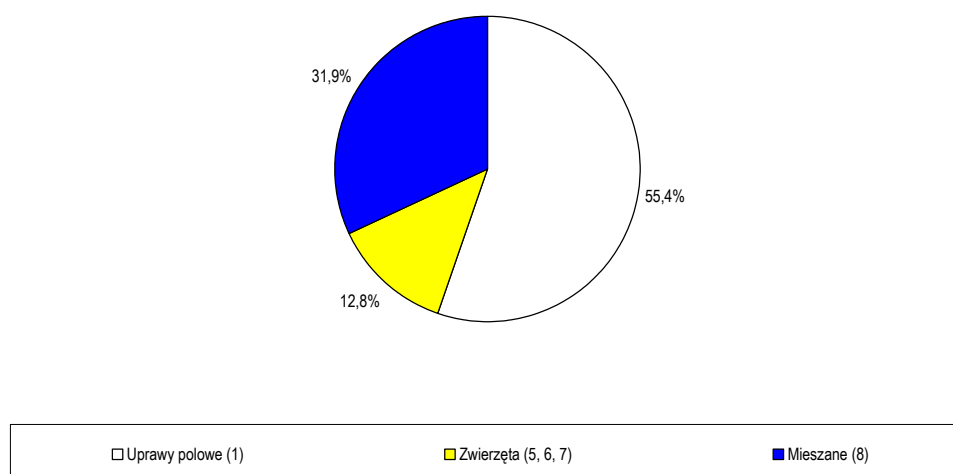
2.1. Wyniki Standardowe według typów rolniczych

W zbiorze 205 gospodarstw z osobowością prawną, pogrupowanych według typów rolniczych, najliczniejszą grupą były gospodarstwa wyspecjalizowane w uprawach polowych (prawie 60% zbioru). Mniej gospodarstw (24% zbioru) realizowało mieszany typ produkcji roślinnej i zwierzęcej. Najmniej licznie reprezentowane były ponownie gospodarstwa wyspecjalizowane w produkcji zwierzęcej. W roku obrachunkowym 2012 udało się uzyskać dane z 19 gospodarstw specjalizujących się w chowie zwierząt ziarnożernych, co stanowiło 9% próby gospodarstw osób prawnych. Jeszcze mniej było gospodarstw reprezentujących typy wyspecjalizowane w chowie bydła (krowy mleczne i pozostałe zwierzęta trawożerne). Ich niewystarczająca liczebność (14) nie pozwoliła na zaprezentowanie wyników średnich, bowiem według zasad upowszechniania danych obowiązujących w Polskim FADN nie prezentuje się wyników dla grup liczących mniej niż 15 gospodarstw. Do prezentacji struktury potencjału produkcyjnego gospodarstw osób prawnych według typów rolniczych połączono w jedną grupę wszystkie typy zwierzęce (typ 5, 6 i 7).

2.1.1. Potencjał produkcyjny gospodarstw z osobowością prawną według typów rolniczych

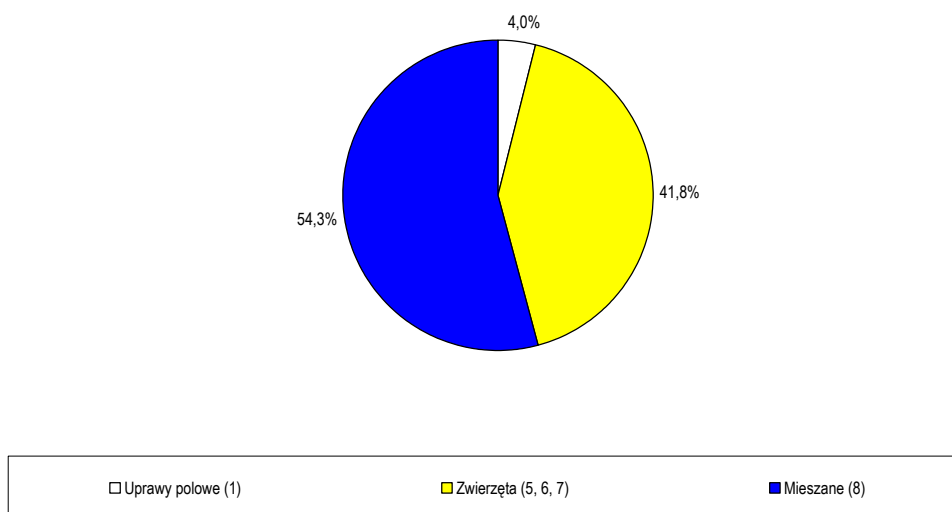
Gospodarstwa specjalizujące się w uprawach polowych uprawiały 55% użytków rolnych znajdujących się w użytkowaniu gospodarstw osób prawnych. Znacznie mniejszy areal (około 32%) zajmowały gospodarstwa z mieszanym typem produkcji. W użytkowaniu gospodarstw reprezentujących typy zwierzęce znajdowało się około 13% całkowitej powierzchni ziemi użytkowanej rolniczo przez gospodarstwa z osobowością prawną (Wykres 2).

Wykres 2 Zasoby ziemi według typów rolniczych



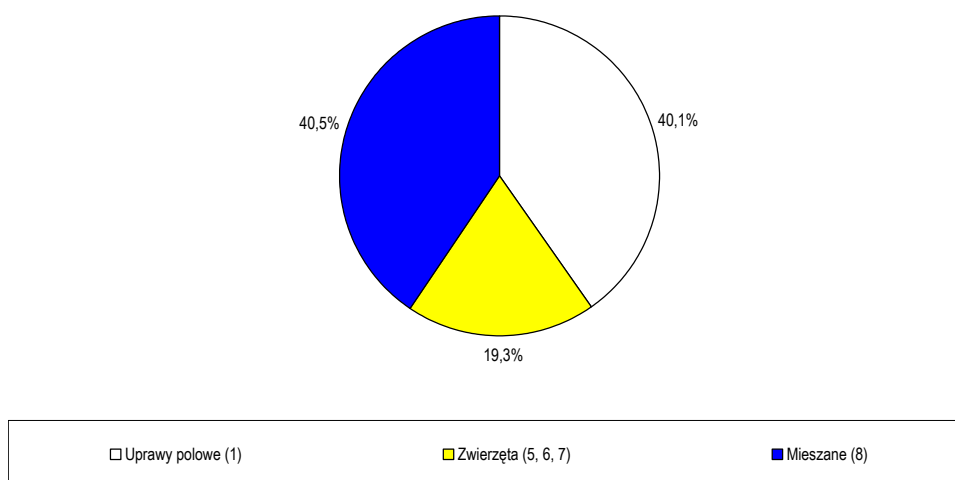
Wykres 3 przedstawia koncentrację zwierząt (LU) w poszczególnych grupach gospodarstw. W gospodarstwach nastawionych na uprawy polowe utrzymywanych jest niewiele zwierząt (4% ogólnej liczby jednostek przeliczeniowych), stąd duży jest udział zwierząt (ponad 54% LU) w gospodarstwach mieszanych, które również były bardzo liczne – 24% liczebności próby gospodarstw osób prawnych. Gospodarstw z typów zwierzęcych było o wiele mniej – stanowiły one niespełna 16% próby, ale w gospodarstwach tych skupionych było łącznie 42% ogółu jednostek przeliczeniowych zwierząt.

Wykres 3 **Pogłowie zwierząt według typów rolniczych (w jednostkach przeliczeniowych LU)**



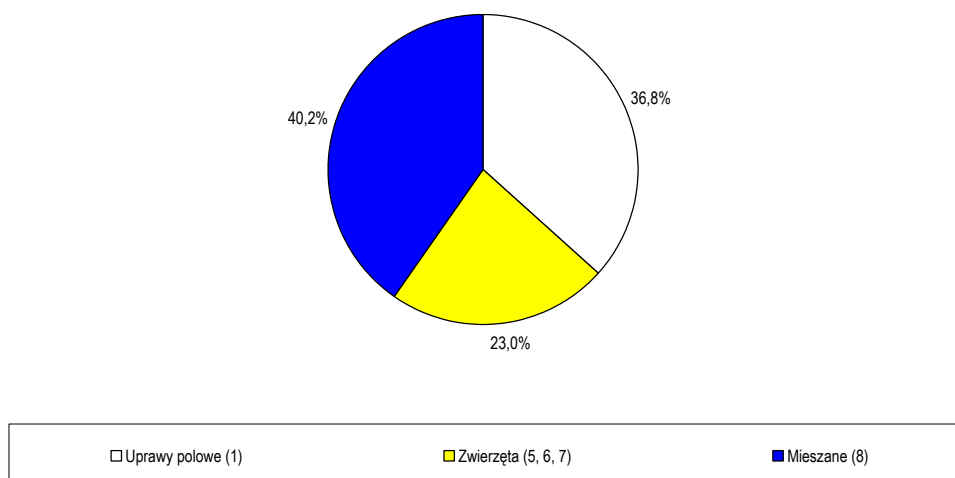
Jak wynika z wykresu gospodarstwa o mieszanym typie produkcji zatrudniały prawie tyle samo osób pełnozatrudnionych co gospodarstwa wyspecjalizowane w uprawach polowych, pomimo 2,5-krotnie mniejszej ich liczebności w próbie. W gospodarstwach reprezentujących typy zwierzęce liczba osób pełnozatrudnionych była o połowę mniejsza niż w typach mieszanym i uprawy polowe (Wykres 4).

Wykres 4 Nakłady pracy według typów rolniczych (w AWU)



Wykres 5 przedstawia rozkład wartości Standardowej Produkcji (SO) w grupie gospodarstw z osobowością prawną. Dominującymi pod względem udziału w wartości Standardowej Produkcji okazały się być gospodarstwa o mieszanym typie produkcji. Siła ekonomiczna tych gospodarstw stanowiła ponad 40% siły ekonomicznej całego analizowanego zbioru gospodarstw. Gospodarstwa specjalizujące się w uprawach polowych wypracowały prawie 37% wartości Standardowej Produkcji. Gospodarstwa nastawione na chów zwierząt ziarnożernych oraz krów mlecznych i pozostałych zwierząt trawożernych wytworzyły łącznie 23% wartości Standardowej Produkcji, chociaż stanowiły one zaledwie 16% zbioru wszystkich gospodarstw z osobowością prawną.

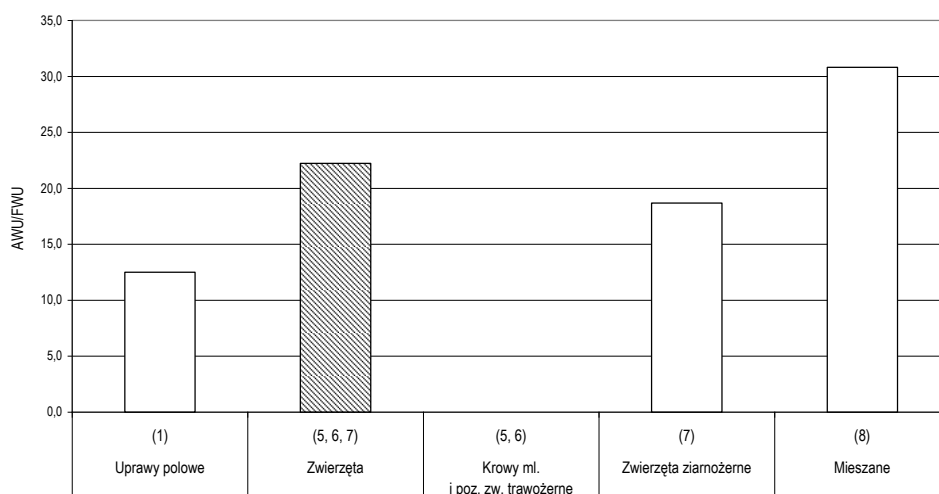
Wykres 5 Wartość Standardowej Produkcji według typów rolniczych



2.1.2. Wyniki działalności gospodarstw z osobowością prawną według typów rolniczych

Specyfika gospodarstw z osobowością prawną polega między innymi na tym, że są to najczęściej wielkoobszarowe gospodarstwa spółdzielcze lub spółki z ograniczoną odpowiedzialnością o dużej skali produkcji realizowanej w oparciu o pracę najemną. Z tego względu gospodarstwa te charakteryzują się całkowitym brakiem nakładów pracy własnej i wysokimi nakładami pracy najemnej. Najwyższymi nakładami pracy na gospodarstwo w 2012 r. wykazały się gospodarstwa z mieszaną produkcją roślinną i zwierzęcą (31 AWU), a najniższymi gospodarstwa nastawione na uprawy polowe (12,5 AWU). Można wnioskować, że niższe nakłady pracy ponoszą gospodarstwa ukierunkowane na jeden rodzaj produkcji. Zróżnicowanie działalności w gospodarstwach opartych na pracy najemnej wymaga zatrudnienia większej liczby specjalistów (Wykres 6).

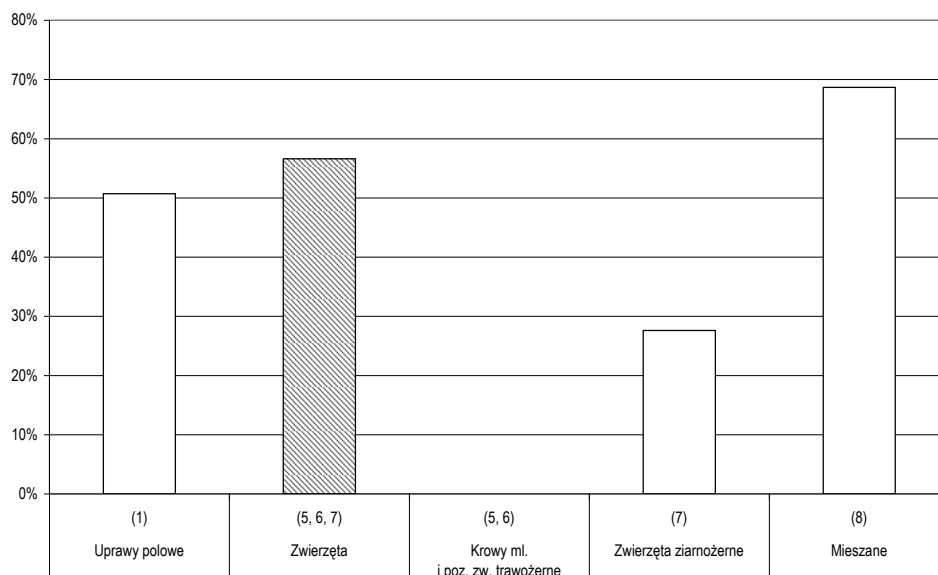
Wykres 6 Wielkość nakładów pracy w przeliczeniu na gospodarstwo według typów rolniczych



Cechą charakterystyczną gospodarstw z osobowością prawną jest wysoki udział użytków rolnych dodzierżawionych w powierzchni ziemi użytkowanej rolniczo. W 2012 r. najniższym, blisko 28% udziałem ziemi dodzierżawionej w użytkach rolnych, charakteryzowały się gospodarstwa specjalizujące się w chowie zwierząt ziarnożernych (Wykres 7), natomiast najwyższym gospodarstwa z produkcją mieszaną (prawie 70%). Tak duże różnice w wykorzystaniu ziemi obcej między tymi grupami wynikają z faktu, że wśród gospodarstw z chowem zwierząt ziarnożernych są takie, które w ogóle nie posiadają użytków rolnych. Między innymi znalazły się tu duże fermi drobiarskie lub chlewnie trzody chlewnej, które prowadzą produkcję w oparciu o przemysłowe pasze treściwe. Z kolei w grupie gospodarstw o mieszanym typie produkcji znajdują się gospodarstwa, które obok produkcji polowej zajmują się także chowem zwierząt w oparciu o własne pasze objętościowe. Stąd potrzebują

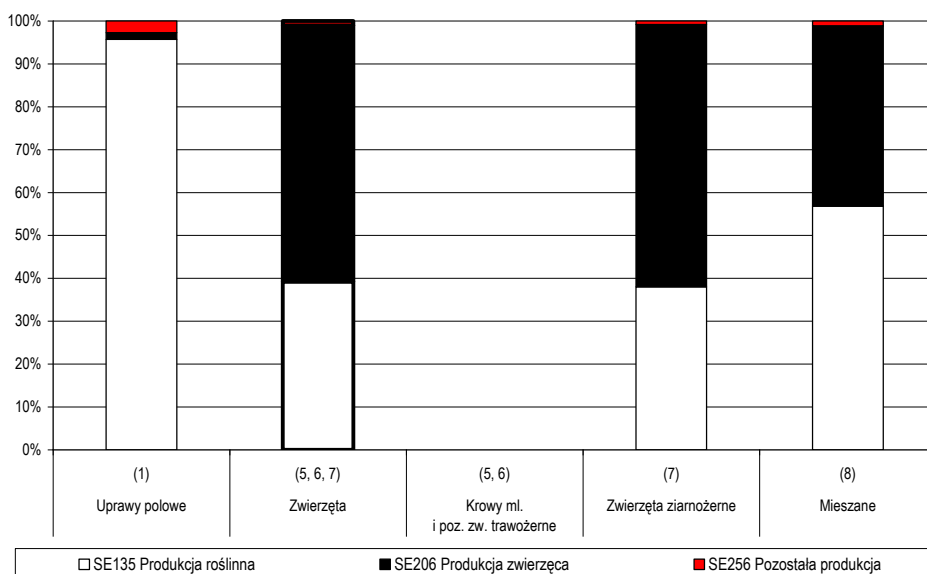
powierzchni paszowych (użytków zielonych) o powierzchni adekwatnej do skali prowadzonej produkcji i dodzierżawiają 57% UR.

Wykres 7 **Udział dodzierżawionych użytków rolnych w całkowitej powierzchni użytków rolnych według typów rolniczych**



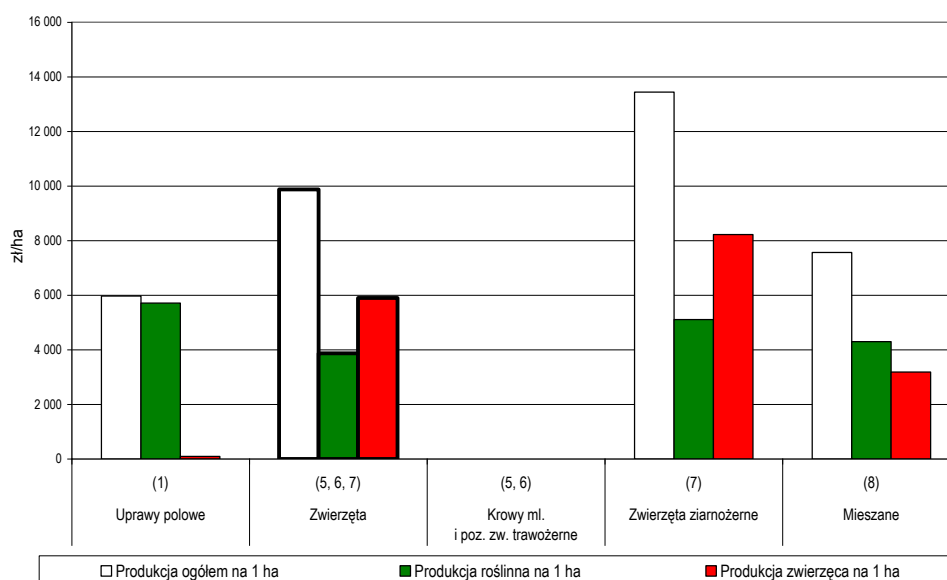
Wykres 8 oddaje specyfikę produkcji w różnych typach gospodarstw. Zgodnie z oczekiwaniami, w gospodarstwach nastawionych na uprawy polowe zdecydowanie dominowała produkcja roślinna. W gospodarstwach z typem produkcji mieszanej udział produkcji: roślinnej był wyższy niż udział produkcji zwierzęcej i wynosił odpowiednio: 57 % oraz 42%. Interesujące jest to, że w grupach gospodarstw ukierunkowanych na produkcję zwierzęcą, udział wartości produkcji roślinnej w wartości produkcji ogółem był stosunkowo wysoki i wynosił ponad 39%. We wszystkich gospodarstwach z osobowością prawną zaznaczył się niewielki udział produkcji pozostałej w strukturze produkcji ogółem i wynosił od 1% do 3%.

Wykres 8 **Struktura produkcji ogółem według typów rolniczych**



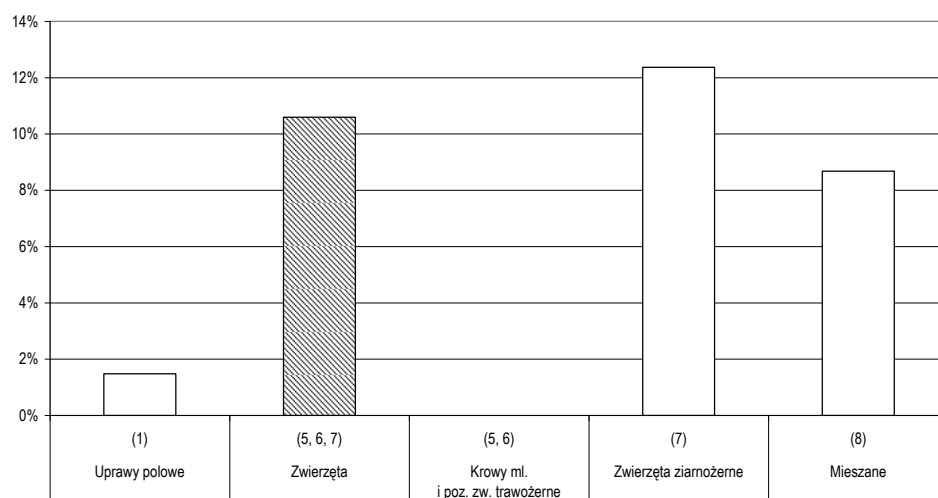
W 2012 r. najwyższą produktywnością ziemi wykazały się gospodarstwa ukierunkowane na chów zwierząt ziarnożernych, które osiągnęły wartość produkcji wynoszącą ponad 13 tys. zł na ha. Gospodarstwa te osiągały wysoką wartość produkcji zwierzęcej, a zasoby ziemi w ich posiadaniu były niewielkie w porównaniu do pozostałych typów rolniczych. Najmniej produktywne były gospodarstwa nastawione na uprawy polowe. Wartość produkcji na ha w tych gospodarstwach wynosiła około 6 tys. zł i niemal w całości stanowiła ją produkcja roślinna. W gospodarstwach z produkcją mieszaną, wartość produkcji roślinnej była nieznacznie wyższa niż wartość produkcji zwierzęcej w przeliczeniu na 1 ha UR. Relatywnie wysoka produktywność produkcji roślinnej w odniesieniu do produkcji zwierzęcej w grupach gospodarstw specjalizujących się w chowie zwierząt wskazuje na to, że gospodarstwa te w produkcji zwierzęcej w dużej mierze wykorzystywały własne pasze wyprodukowane w gospodarstwie (Wykres 9).

Wykres 9 Produkcja na 1 ha użytków rolnych według typów rolniczych



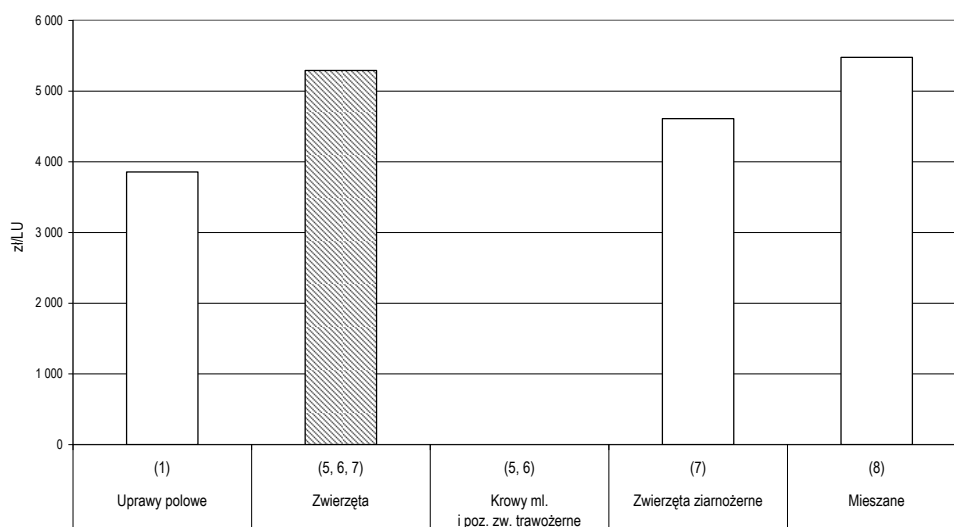
Gospodarstwa z osobowością prawną charakteryzują się niskim zużyciem wewnętrznym. W 2012 r. gospodarstwa specjalizujące się w uprawach polowych zużyły w procesie produkcji około 1,5% wartości produkcji ogółem. Jest to dowód na to, że tylko nieliczne gospodarstwa z osobowością prawną i w ograniczonym zakresie zużywały własne ziarno jako materiał siewny, a w większości bazowały na zakupionym materiale siewnym. Zużycie wewnętrzne w gospodarstwach z produkcją zwierzęcą (również w gospodarstwach mieszanych, w których produkcja zwierzęca stanowiła około 42%), było wyższe i wahało się między 9% a 12% produkcji ogółem. W gospodarstwach tych część wytworzonej produkcji zużywana była jako pasza dla zwierząt (Wykres 10).

Wykres 10 **Udział zużycia wewnętrznego w produkcji ogółem według typów rolniczych**



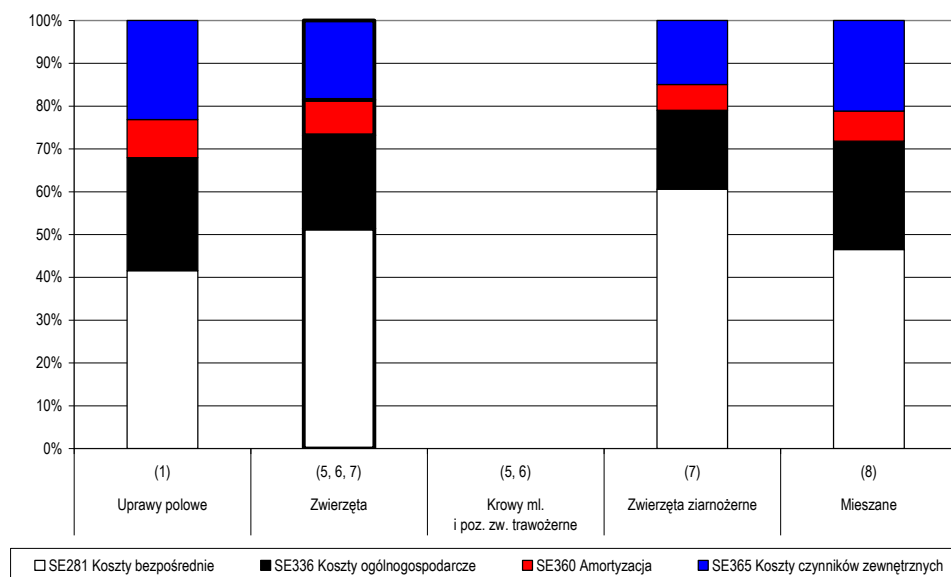
Gospodarstwa specjalizujące się w produkcji zwierzęcej (typy 5, 6 i 7) osiągnęły wartość produkcji zwierzęcej w przeliczeniu na jednostkę przeliczeniową zwierząt (LU) wynoszącą 5 291 zł. Zaskakuje fakt, że wyższą od nich wartość produkcji zwierzęcej na 1 LU osiągnęły gospodarstwa o mieszanej produkcji roślinnej i zwierzęcej (5 476 zł) (Wykres 11).

Wykres 11 **Produkcja zwierzęca na 1 LU według typów rolniczych**



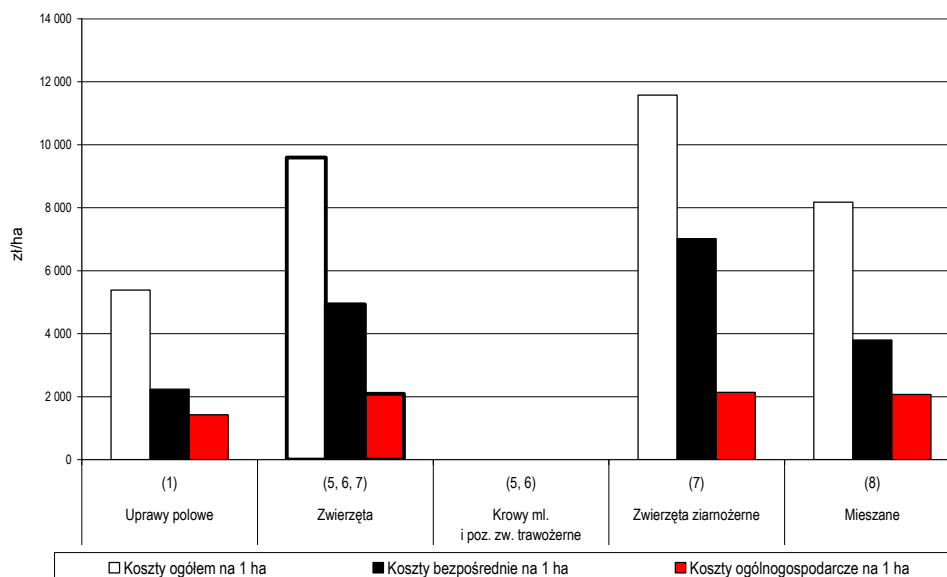
Na tle typowej struktury kosztów charakteryzującej gospodarstwa ukierunkowane na produkcję polową, oraz produkcję mieszaną, (koszty bezpośrednie 42-46%, koszty ogólnogospodarcze około 26%, amortyzacja 7-9%, koszty czynników zewnętrznych około 21-23%), wyróżniają się gospodarstwa nastawione na chów zwierząt ziarnożernych (Wykres 12). W 2012 r. w gospodarstwach tych, koszty bezpośrednie stanowiły 61%. Główną pozycję w tej grupie kosztów zajmowały pasze (około 1,8 mln zł na gospodarstwo), z których 35% wartości pochodziło z gospodarstwa. W stosunku do pozostałych grup gospodarstw, w strukturze kosztów gospodarstw ukierunkowanych na chów zwierząt ziarnożernych, niższe były koszty ogólnogospodarcze (18%) oraz koszty czynników zewnętrznych (15%).

Wykres 12 **Struktura kosztów ogółem według typów rolniczych**



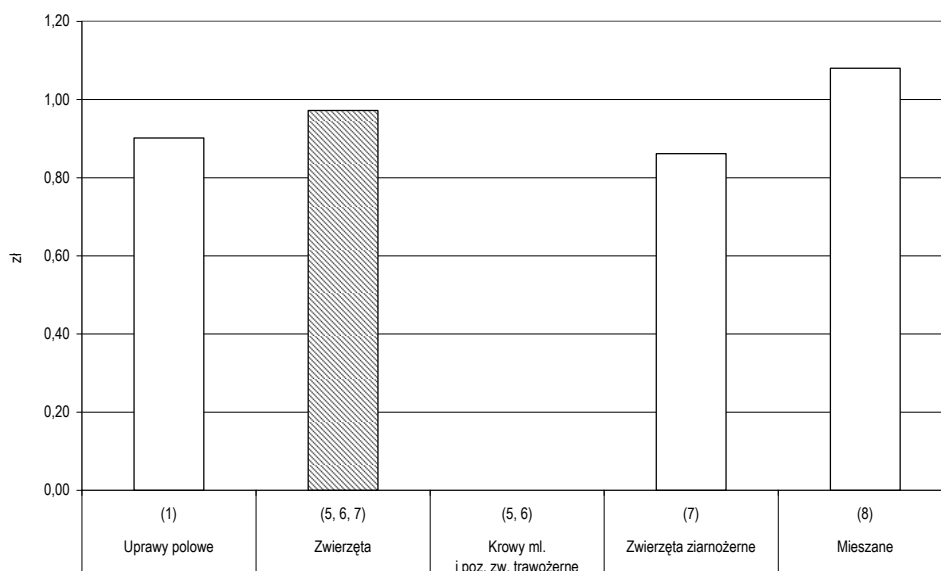
Najwyższą intensywnością produkcji charakteryzowały się gospodarstwa ukierunkowane na chów zwierząt ziarnożernych (Wykres 13). Jest to zrozumiałe, bo wśród tych gospodarstw znalazły się relatywnie małe obszarowo gospodarstwa z intensywną produkcją drobiarską lub tuczem trzody chlewnej, w których główną pozycją kosztową były pasze pochodzące w około 65% z zakupu. Intensywność produkcji, mierzona wysokością kosztów ogółem w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych, koresponduje z produktywnością ziemi wyrażoną wartością produkcji w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych (Wykres 9, Wykres 13).

Wykres 13 Koszty produkcji na 1 ha użytków rolnych według typów rolniczych

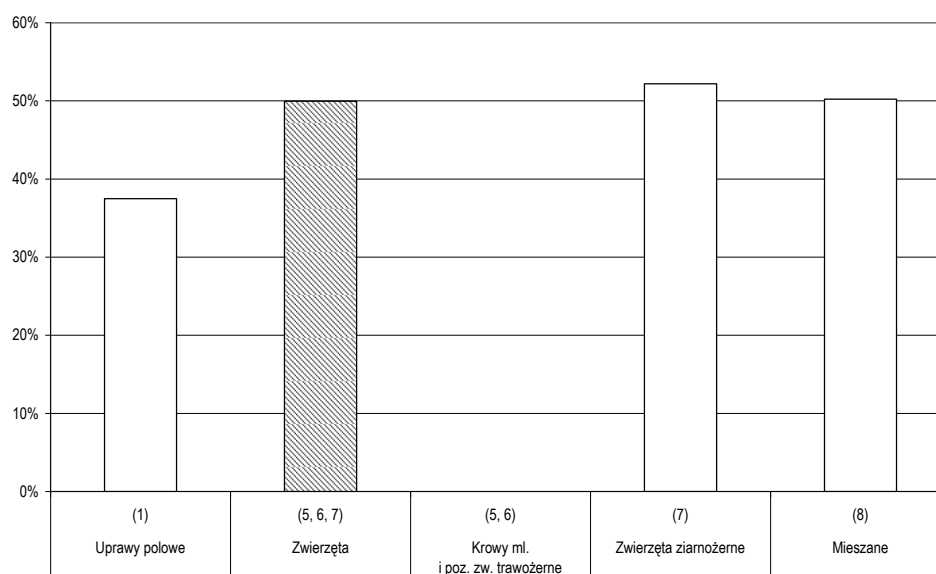


Poniżej przedstawiono relację kosztów produkcji ogółem do wartości produkcji ogółem (Wykres 14). Najkorzystniejszą relację kosztów do wartości produkcji miały gospodarstwa nastawione na chów zwierząt ziarnożernych. W gospodarstwach tych wytworzenie 1 zł produkcji kosztowało 0,86 zł. Korzystne relacje były również w gospodarstwach nastawionych na uprawy polowe, w których wytworzenie 1 zł produkcji kosztowało 0,9 zł. Najniższą efektywnością produkcji w 2012 r. wykazały się gospodarstwa specjalizujące się w uprawach mieszanych, w których wytworzenie 1 zł produkcji kosztowało 1,08 zł.

Wykres 14 Koszt wytworzenia 1 zł produkcji ogółem według typów rolniczych

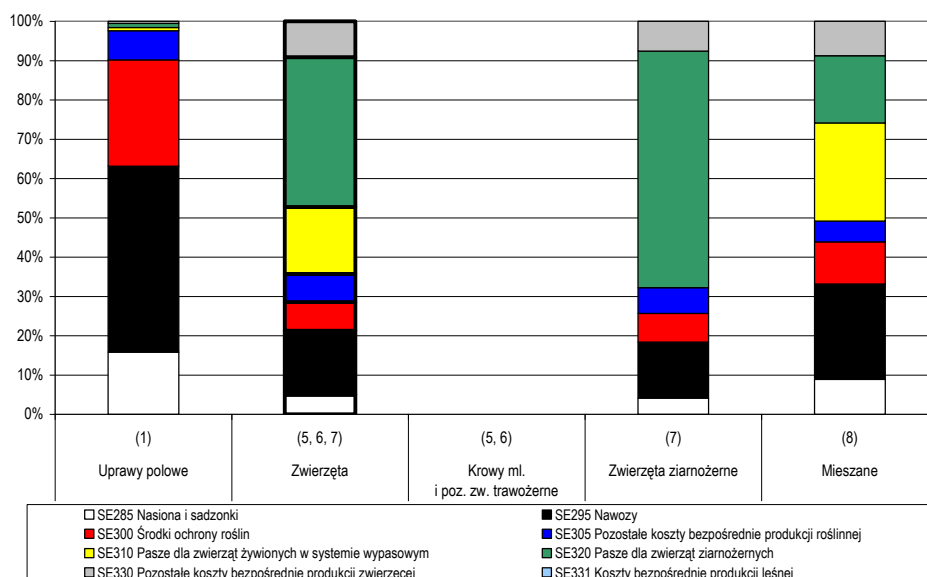


W 2012 r. poziom kosztów bezpośrednich we wszystkich typach gospodarstw z osobowością prawną, z wyjątkiem gospodarstw z typu uprawy polowe, był podobny (od 50% do 52%). Koszty bezpośrednie w gospodarstwach w typie uprawy polowe były nieco niższe i wynosiły 37% wartości produkcji (Wykres 15).

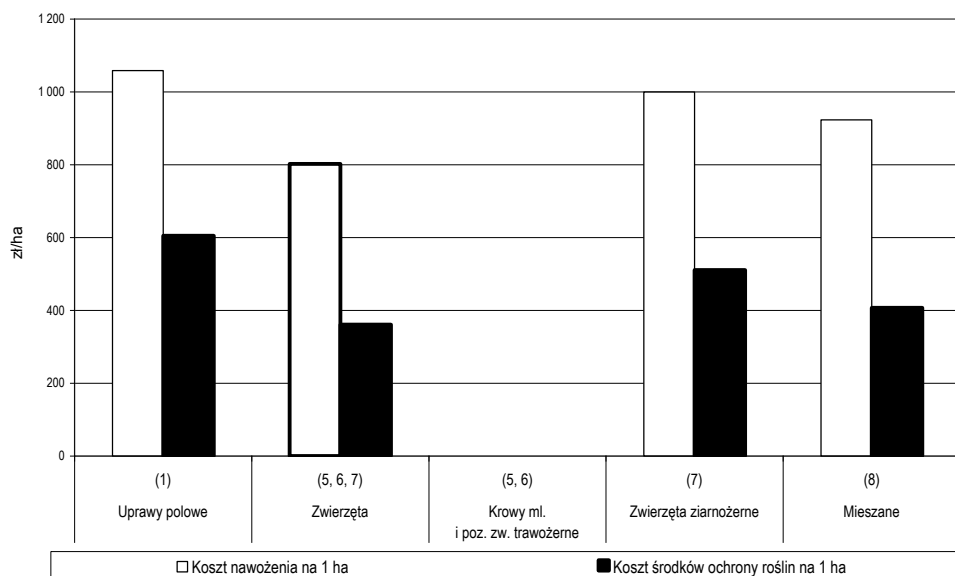
Wykres 15 Relacja kosztów bezpośrednich do produkcji ogółem według typów rolniczych

Wykres 16 oddaje zróżnicowaną strukturę kosztów bezpośrednich w analizowanych typach gospodarstw z osobowością prawną ściśle powiązaną z kierunkiem prowadzonej przez te gospodarstwa produkcji. Adekwatnie do struktury produkcji (Wykres 8) w gospodarstwach typu zwierzęta ziarnożerne, przewagę miały koszty bezpośrednie produkcji zwierzęcej (68% kosztów bezpośrednich ogółem) nad kosztami bezpośrednimi produkcji roślinnej. W gospodarstwach typu uprawy polowe, koszty bezpośrednie produkcji roślinnej stanowiły około 98% kosztów bezpośrednich ogółem. W grupie gospodarstw skupiającej 3 typy zwierzęce zauważyć można również wysokie koszty bezpośrednie produkcji roślinnej, które wynosiły około 36% kosztów bezpośrednich ogółem. Wpływ na to może mieć specyfika metodologii zbierania danych w ramach FADN. Według wspomnianej metodologii nie są rejestrowane koszty zużycia wewnętrznego pasz nietowarowych, pochodzących w głównej mierze z trwałych użytków zielonych (TUZ).

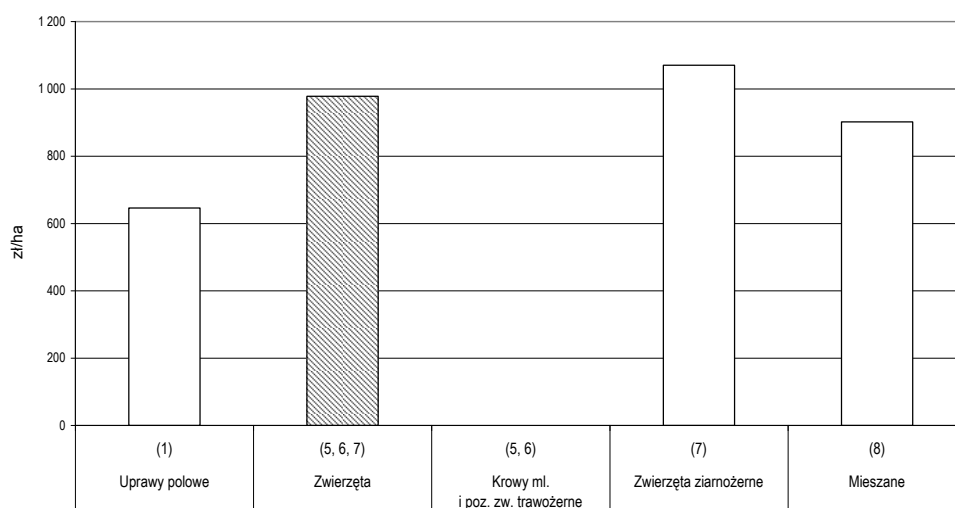
Wykres 16 **Struktura kosztów bezpośrednich według typów rolniczych**



W 2012 r. koszty nawożenia w gospodarstwach z uprawami polowymi były na podobnym poziomie co koszty nawożenia w gospodarstwach nastawionych na chów zwierząt ziarnożernych i wynosiły odpowiednio 1 058 zł/ha i 1 000 zł/ha. Znacznie niższe były koszty nawożenia (802 zł/ha) i środków ochrony roślin (361 zł/ha) w grupie gospodarstw skupiającej trzy typy zwierzęce ze względu na zawierające się w tej grupie gospodarstwa specjalizujące się w produkcji mleka i chowie innych zwierząt trawożernych, w których główną bazę paszową stanowią łąki i pastwiska. W 2012 roku w gospodarstwach nastawionych na chów zwierząt ziarnożernych duży udział stanowiły pasze wyprodukowane we własnym gospodarstwie (35% kosztu pasz), uchodzące za tańsze źródło pożywienia w porównaniu z paszami przemysłowymi. W związku z ograniczonymi wydatkami na pasze, koszty zużycia nawozów i środków ochrony roślin w tych gospodarstwach były relatywnie wysokie. We wszystkich typach gospodarstw koszty nawożenia były niemal dwukrotnie wyższe od kosztów ochrony roślin (Wykres 17).

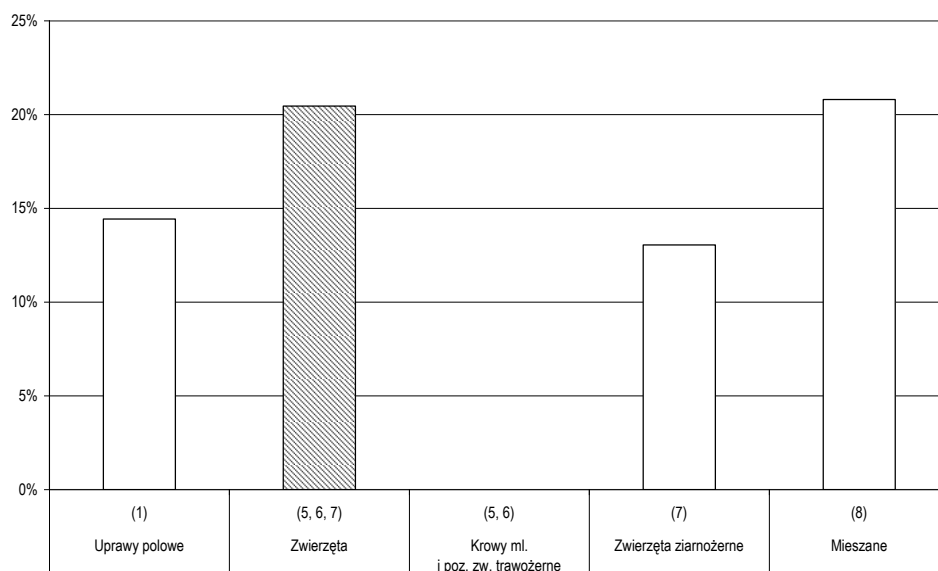
Wykres 17 Koszty nawożenia i środków ochrony roślin na 1 ha użytków rolnych według typów rolniczych

W 2012 r. najmniej energochłonne były gospodarstwa z uprawami polowymi (646 zł/ha). Ponad 1,5 razy wyższe było zużycie energii w gospodarstwach z chowem zwierząt ziarnożernych (1 070 zł/ha). Wysokie koszty energii i paliw w tych gospodarstwach wiązać należy z typem produkcji. W grupie gospodarstw z chowem zwierząt ziarnożernych były gospodarstwa z intensywną produkcją drobiarską używające szczególnie dużo energii elektrycznej, a posiadające niewielki areal użytków rolnych. Wykres 18 potwierdza spostrzeżenie, że produkcja zwierzęca jest zdecydowanie bardziej energochłonna niż produkcja roślinna. Koszty te wyraźnie powiązane były z produktywnością i intensywnością produkcji (Wykres 9, Wykres 13, Wykres 18).

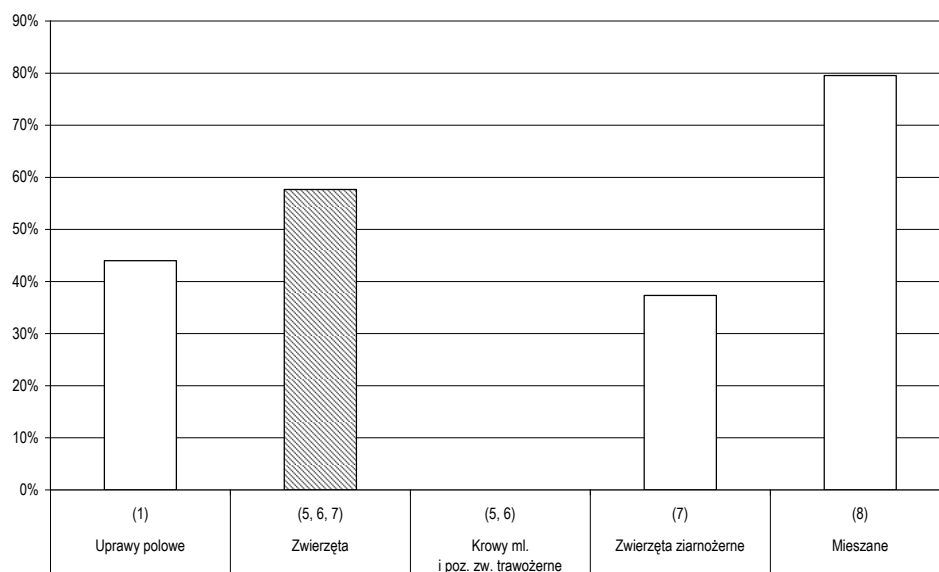
Wykres 18 Koszty energii elektrycznej i paliw na 1 ha użytków rolnych według typów rolniczych

W 2012 r. gospodarstwa z osobowością prawną odnotowały dość wysokie koszty amortyzacji (Wykres 19). Największy poziom amortyzacji osiągnęły gospodarstwa nastawione na mieszany rodzaj produkcji, w których amortyzacja stanowiła ponad 1/5 wartości dodanej brutto. Najkorzystniejsze relacje kosztów zużycia rzeczowych składników majątku trwałego do wytworzonej przy ich zaangażowaniu wartości dodanej brutto, miały gospodarstwa nastawione na chów zwierząt ziarnożernych (13%).

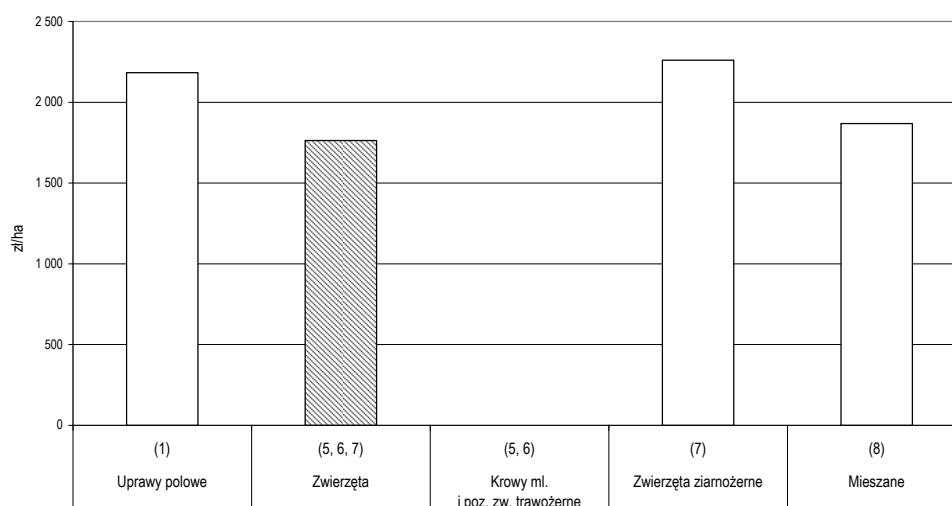
Wykres 19 **Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto według typów rolniczych**



Jedną z cech charakteryzujących gospodarstwa z osobowością prawną są wysokie koszty czynników zewnętrznych, w których dominującą pozycję stanowią wynagrodzenia pracowników. W 2012 r. najkorzystniejsze relacje kosztów czynników zewnętrznych do wartości dodanej netto miały gospodarstwa nastawione na chów zwierząt ziarnożernych, które na opłacenie obcych czynników wytwórczych musiały przeznaczyć niewiele ponad 37% wartości dodanej netto. Najmniej korzystnie pod tym względem wypadły gospodarstwa z produkcją mieszaną. W gospodarstwach tych koszty czynników zewnętrznych pochłonęły niemalże 80% wypracowanej wartości dodanej netto, a główną pozycją w tych kosztach były wynagrodzenia pracowników wynoszące średnio 1,38 mln zł na gospodarstwo. Relacje te znacznie korzystniejsze były w gospodarstwach zaliczanych do typu uprawy polowe (około 44%). Wynagrodzenie pracowników w tych gospodarstwach było ponad 2 krotnie niższe i wynosiło około 558 tys. zł na gospodarstwo (Wykres 20).

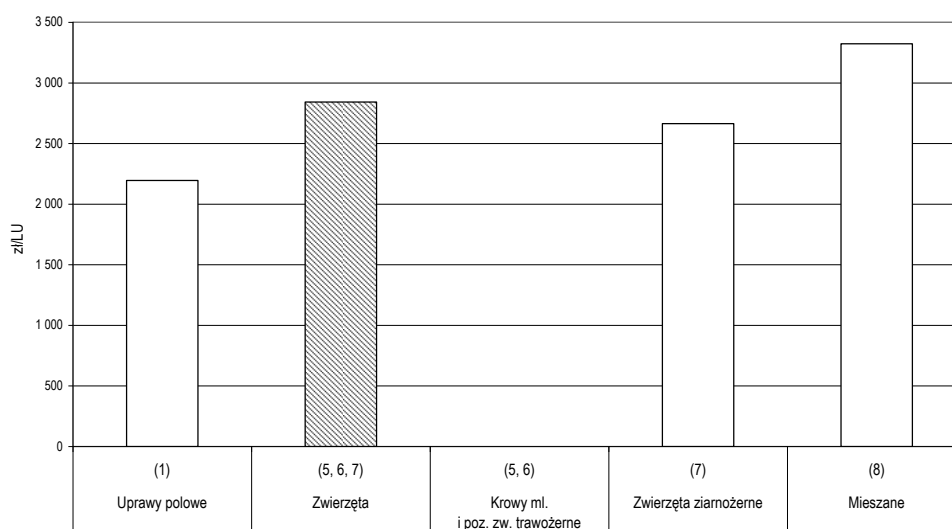
Wykres 20 **Udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto według typów rolniczych**

W 2012 r. wszystkie gospodarstwa z osobowością prawną poniosły wysokie koszty bezpośrednie na produkcję roślinną, które wynosiły powyżej 1 750 zł/ha (Wykres 21). Gospodarstwa ukierunkowane na chów zwierząt ziarnożernych obciążone były najwyższymi kosztami bezpośrednimi produkcji roślinnej na 1 ha (2 261 zł/ha). Na podobnym poziomie koszty te kształtowały się w gospodarstwach o typie uprawy polowe (2 183 zł/ha). Najniższe koszty bezpośrednie produkcji roślinnej cechowały grupę gospodarstw zwierzęcych, w których zawierały się gospodarstwa z krowami mlecznymi i innymi zwierzętami trawożernymi (1 762 zł/ha).

Wykres 21 **Koszty bezpośrednie produkcji roślinnej na 1 ha według typów rolniczych**

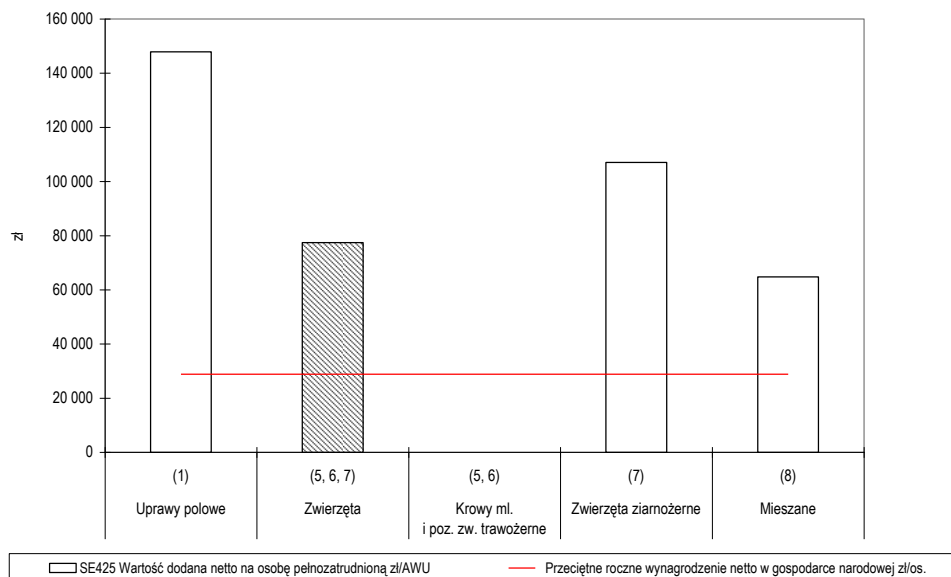
W 2012 r. w gospodarstwach z osobowością prawną koszty bezpośrednie produkcji zwierzęcej przeliczone na LU wahały się między 2 195 zł a 3 323 zł. Zaskakuje fakt, że najwyższymi kosztami bezpośrednimi produkcji zwierzęcej w przeliczeniu na LU obciążone były gospodarstwa z mieszaną produkcją roślinną i zwierzęcą. Prawdopodobną przyczyną wysokich kosztów bezpośrednich produkcji zwierzęcej na 1 LU w tych gospodarstwach był brak specjalizacji w jednym kierunku produkcji. Z reguły wysoka specjalizacja produkcji wpływa na obniżenie tych kosztów. Najniższe koszty bezpośrednie produkcji zwierzęcej przeliczone na LU w 2012 r. odnotowały gospodarstwa specjalizujące się w uprawach polowych (Wykres 22).

Wykres 22 Koszty bezpośrednie produkcji zwierzęcej na 1 LU według typów rolniczych



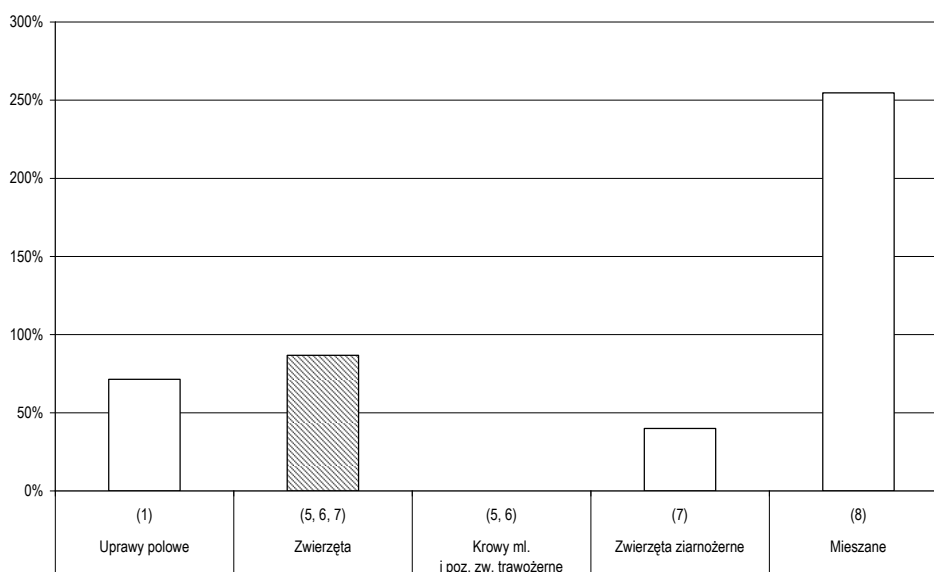
W 2012 r. analizowane typy gospodarstw z osobowością prawną wypracowały dużo wyższą wartość dodaną netto na osobę pełnozatrudnioną od przeciętnego, rocznego wynagrodzenia w gospodarce narodowej (Wykres 23). Najlepsze rezultaty w tym zakresie osiągnęły gospodarstwa z typu uprawy polowe, które wypracowały wartość dodaną netto w wysokości 147 913 zł/AWU, co było ponad 5-krotnością średniej rocznej płacy w gospodarce narodowej, wynoszącej 28 854 zł/osobę. Gospodarstwa wyspecjalizowane w chowie zwierząt ziarnożernych osiągnęły wartość dodaną netto w wysokości 107 019 zł/AWU, natomiast najgorsze rezultaty w tym zakresie osiągnęły gospodarstwa z produkcją mieszaną (64 779 zł/AWU).

Wykres 23 Wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według typów rolniczych



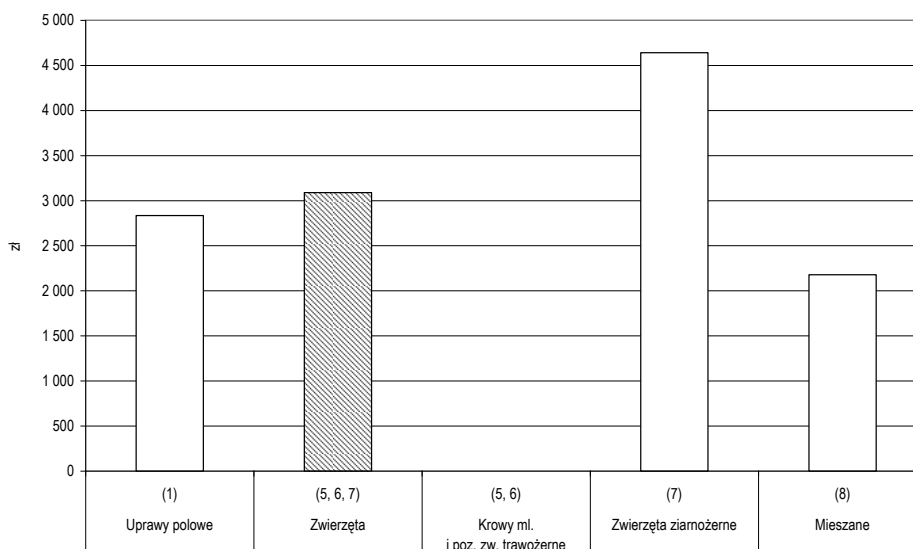
Dopłaty do działalności operacyjnej gospodarstw z osobowością prawną w 2012 r. miały istotny wpływ na osiągnięte wyniki ekonomiczne gospodarstw. W gospodarstwach nastawionych na produkcję mieszaną były one ponad 2,5-krotnie wyższe od wartości osiągniętego dochodu netto (Wykres 24). Gospodarstwa specjalizujące się w uprawach polowych jak również w chowie zwierząt osiągnęły dodatnią wartość dochodu netto bez wsparcia z pozarynkowych źródeł, gdyż w gospodarstwach tych relacja dopłat do działalności operacyjnej do dochodu netto wynosiła odpowiednio 71% oraz 87%. Gospodarstwa z typu rolniczego zwierząt ziarnożernych były w najmniejszym stopniu zależne od pozarynkowych źródeł wsparcia dochodów (udział dopłat w dochodzie netto wyniósł zaledwie 40%). W Polsce nadal wysokość dopłat jest silnie związana z powierzchnią użytków rolnych, a w porównaniu z innymi typami rolniczymi gospodarstwa te dysponowały najmniejszą liczbą ha UR.

Wykres 24 Relacja dopłat do działalności operacyjnej do dochodu netto według typów rolniczych

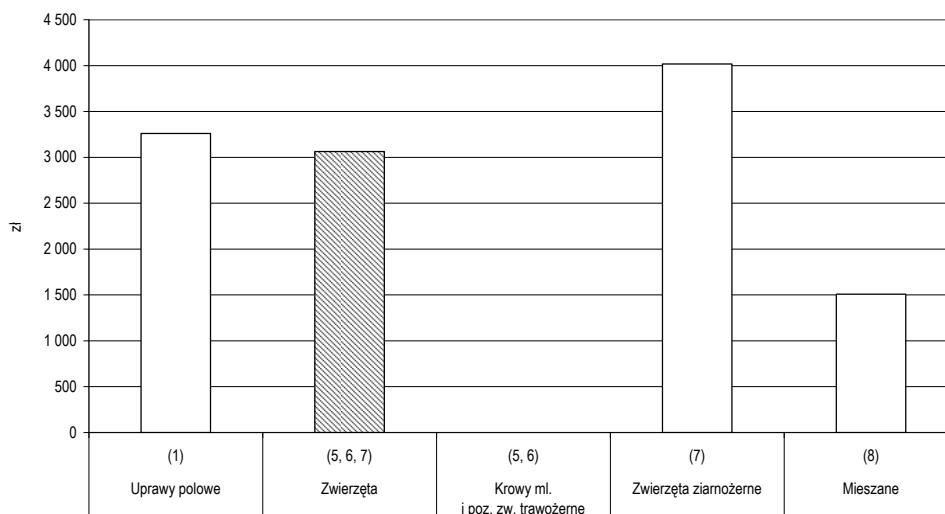


Wartość dodana netto w przeliczeniu na 1 ha powierzchni użytków rolnych zawierała się w granicach od 2 178 zł w gospodarstwach z mieszaną produkcją do 4 640 zł w gospodarstwach nastawionych na chów zwierząt ziarnożernych. W gospodarstwach o typie uprawy polowe wartość dodana netto w przeliczeniu na 1 ha UR była na poziomie 2 834 zł (Wykres 25).

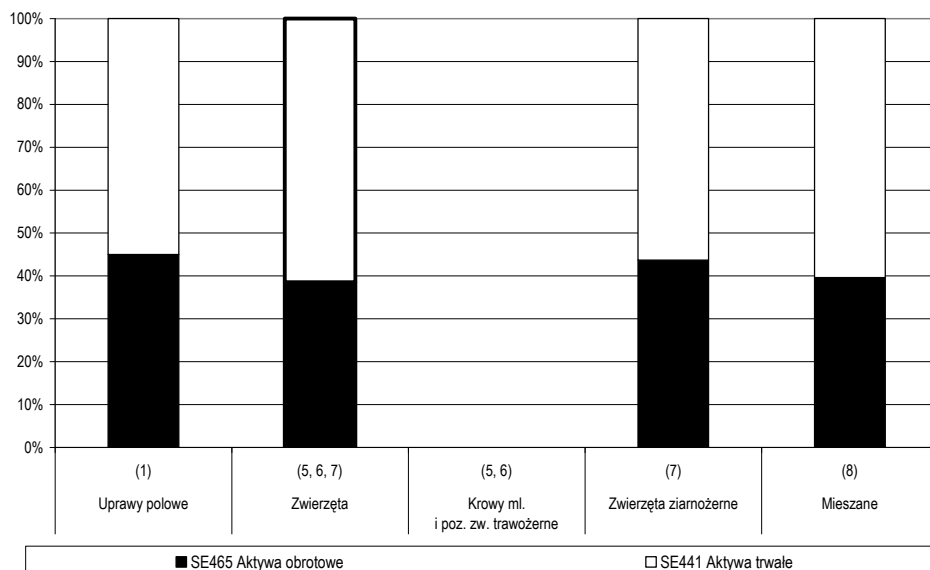
Wykres 25 Wartość dodana netto na 1 ha użytków rolnych według typów rolniczych



Spośród gospodarstw z osobowością prawną najbardziej dochodowe (w odniesieniu do ziemi) w 2012 r. okazały się gospodarstwa specjalizujące się w chowie zwierząt ziarnożernych, w których wartość dochodu przeliczona na 1 ha użytków rolnych wynosiła 4 016 zł i prawie 2,5 krotnie przewyższyła dochód na jednostkę ziemi użytkowanej w najstarszych pod tym względem gospodarstwach o mieszanym typie produkcji (1 507 zł) (Wykres 26).

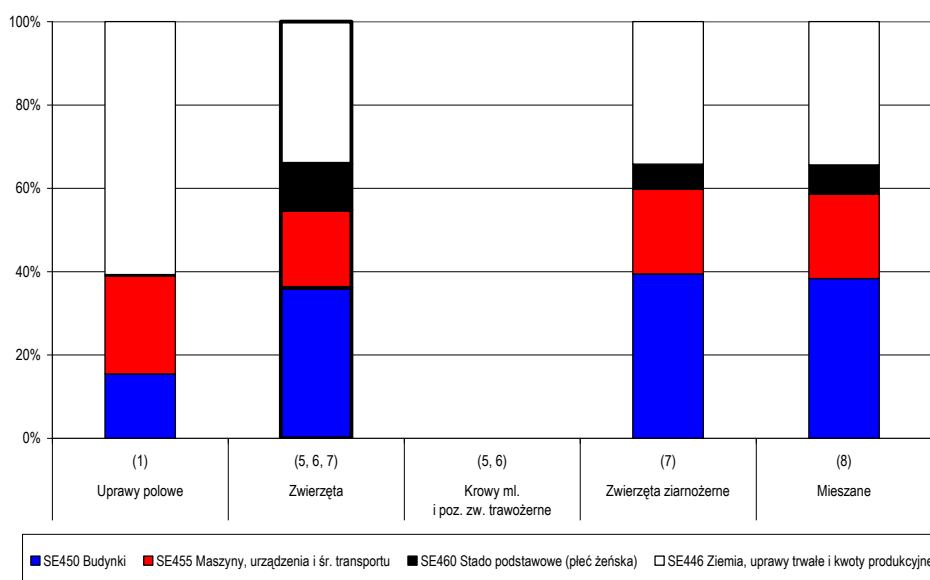
Wykres 26 Dochód netto na 1 ha własnych użytków rolnych według typów rolniczych

Gospodarstwa z osobowością prawną charakteryzowały się stosunkowo korzystną strukturą aktywów. Środki trwałe dominowały wprawdzie w ich strukturze (Wykres 27), jednak ich udział był znacznie mniejszy niż w gospodarstwach indywidualnych. Wiązało się to ze znacznym udziałem majątku dzierżawionego w tych gospodarstwach. Struktura majątku powinna więc korzystnie wpływać na efektywność gospodarowania, ponieważ w strukturze środków trwałych w gospodarstwach z osobowością prawną mniej jest środków zmniejszających tempo krążenia środków pieniężnych.

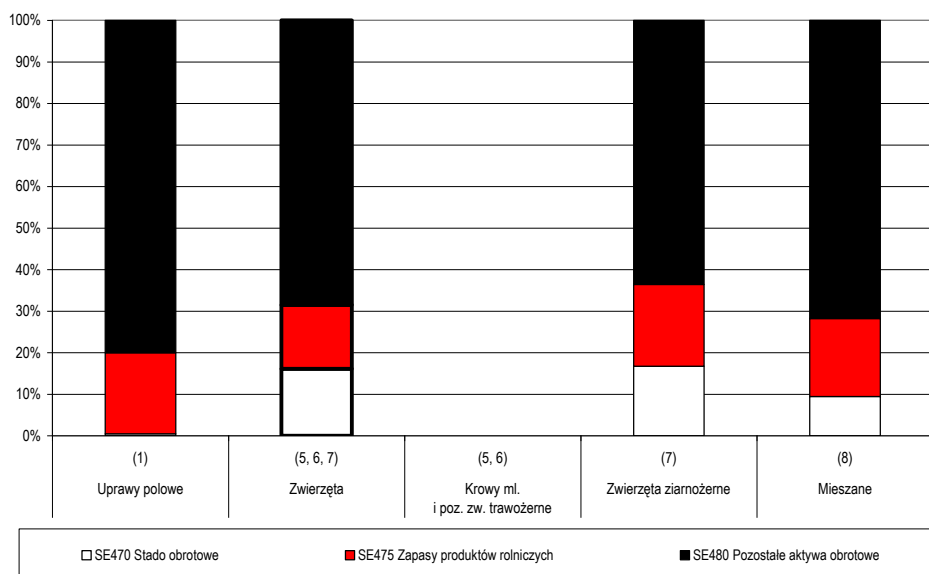
Wykres 27 Struktura aktywów według typów rolniczych

Struktura środków trwałych w gospodarstwach z osobowością prawną w 2012 r. była zgodna z charakterem prowadzonej produkcji (Wykres 28). Gospodarstwa wyspecjalizowane w uprawach polowych, adekwatnie do prowadzonej produkcji, charakteryzowały się największym udziałem wartości ziemi (około 61%) w strukturze środków trwałych i niewielkim, 15% udziałem budynków. W pozostałych grupach gospodarstw, największą pozycję w strukturze aktywów trwałych stanowiła wartość budynków. Z punktu widzenia struktury środków trwałych interesującą grupą są gospodarstwa z chowem zwierząt ziarnożernych. Udział zwierząt stada podstawowego w tej grupie gospodarstw jest na takim samym poziomie jak w gospodarstwach z mieszanym typem produkcji. Należy jednak zwrócić uwagę, że do stada podstawowego zaliczane są tylko zwierzęta płci żeńskiej przeznaczone do hodowli, natomiast w gospodarstwach typu zwierzęta ziarnożerne przeważają fermy drobiu i tuczarnie trzody chlewnej. Zaskakuje natomiast fakt, że w 2012 r. w gospodarstwach nastawionych na chów zwierząt ziarnożernych znaczącą pozycję w strukturze środków trwałych stanowiła wartość ziemi użytkowanej rolniczo (34%).

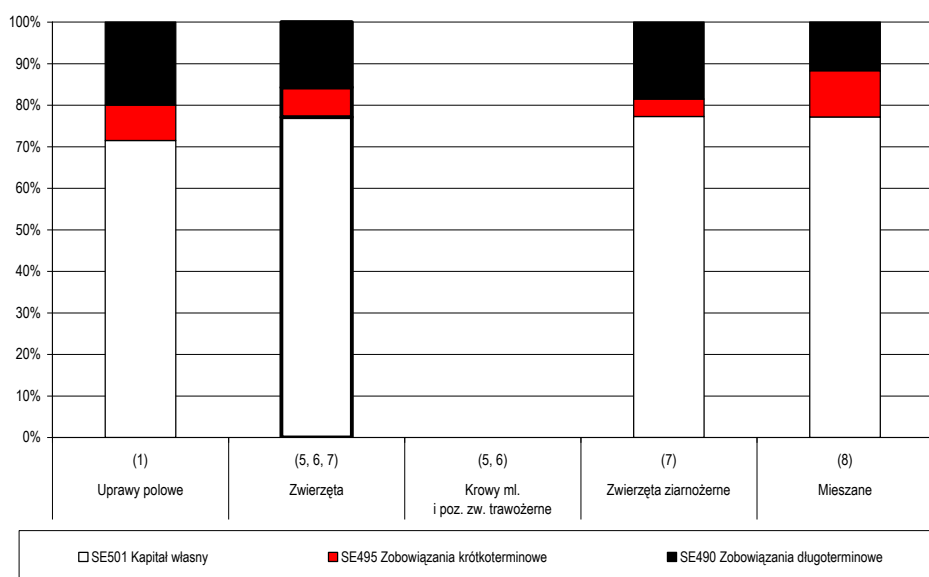
Wykres 28 **Struktura aktywów trwałych według typów rolniczych**



W strukturze środków obrotowych gospodarstw z osobowością prawną największy udział miały pozostałe aktywa, na które składały się między innymi: wartość upraw na pniu (wycenione oziminy w polu), należności za sprzedane płody rolne i środki pieniężne. Relacja pozostałych aktywów obrotowych do ogółu aktywów obrotowych wynosiła odpowiednio od 64% w gospodarstwach nastawionych na chów zwierząt ziarnożernych do 80% w gospodarstwach o typie uprawy polowe (Wykres 29). We wszystkich badanych grupach gospodarstw zapasy były na zbliżonym poziomie. W gospodarstwach nastawionych na uprawy polowe wartość zwierząt będąca w ich posiadaniu miała marginalne znaczenie.

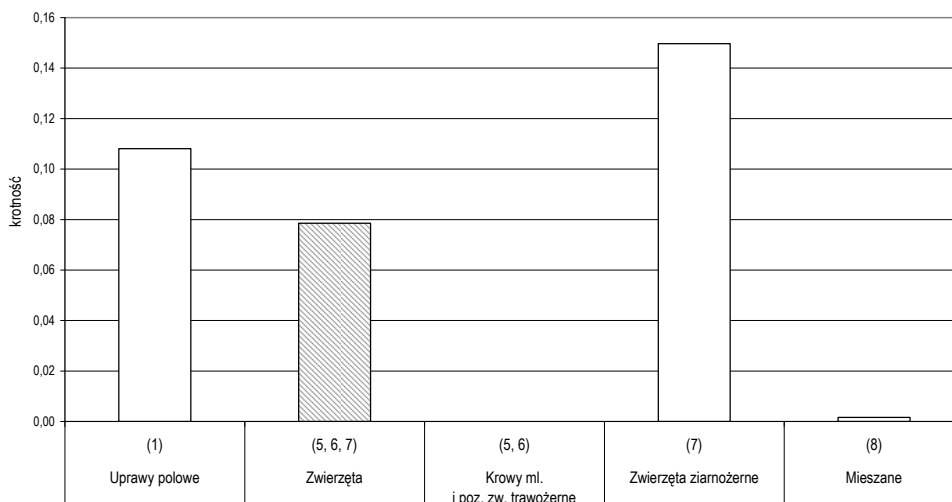
Wykres 29 **Struktura aktywów obrotowych według typów rolniczych**

Gospodarstwa wyspecjalizowane w uprawach polowych w największym stopniu wspomagane były kapitałem obcym (Wykres 30). W gospodarstwach tych 29% źródłem finansowania majątku były obce środki finansowe, podczas gdy w grupie gospodarstw produkcją mieszaną oraz w gospodarstwach z chowem zwierząt ziarnożernych kapitał obcy stanowił 23% struktury pasywów. Natomiast struktura samych zobowiązań była najkorzystniejsza w gospodarstwach nastawionych na chów zwierząt ziarnożernych, ponieważ gospodarstwa te w większym stopniu korzystały z kredytów długookresowych (82% całości zobowiązań) najczęściej zaciąganych na realizację inwestycji, od mniej korzystnych, ze względu na wysokie odsetki i krótki okres spłaty, kredytów krótkookresowych zaciąganych na dofinansowanie działalności operacyjnej.

Wykres 30 **Struktura pasywów według typów rolniczych**

Wykres 31 informuje o efektywności środków skoncentrowanych w składnikach majątkowych gospodarstw z osobowością prawną. Wszystkie gospodarstwa mogły uzyskać zwrot środków ulokowanych w majątku gospodarstwa ponieważ saldo przepływu środków pieniężnych (2) było dodatnie. Jak wynika z wykresu najwyższą efektywnością w 2012 r. wyróżniły się gospodarstwa nastawione na chów zwierząt ziarnożernych, zaś najniższą efektywnością charakteryzowały się gospodarstwa mieszane.

Wykres 31 Relacja przepływów pieniężnych (2) do aktywów ogółem według typów rolniczych



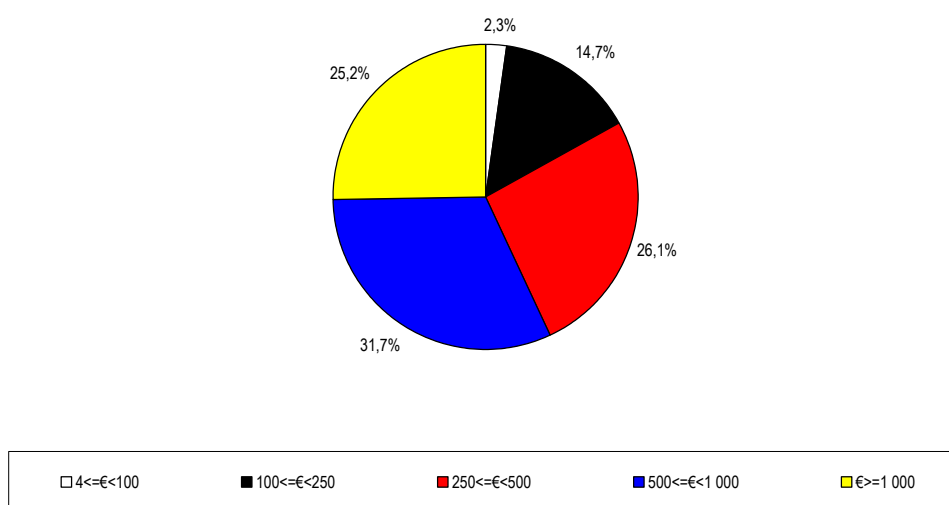
2.2. Wyniki Standardowe według klas wielkości ekonomicznej

W zbiorze 205 gospodarstw z osobowością prawną pogrupowanych według następujących klas wielkości ekonomicznej: od 4 do 100 tys. euro SO, od 100 do 250 tys. euro SO, od 250 do 500 tys. euro SO, od 500 do 1 000 tys. euro SO, powyżej 1 000 tys. euro SO najliczniejsze grupy stanowiły gospodarstwa o wielkości ekonomicznej od 100 do 250 tys. euro SO oraz od 250 do 500 tys. euro SO (po 59 gospodarstw w każdej grupie). W klasie gospodarstw o wielkości ekonomicznej od 500 do 1 000 tys. euro SO znalazło się 46 gospodarstw. Najmniejsze pod względem liczby gospodarstw były grupy o wielkości ekonomicznej powyżej 1 000 tys. euro SO oraz poniżej 100 tys. euro SO, w których sklasyfikowano odpowiednio 21 oraz 20 gospodarstw.

2.2.1. Potencjał produkcyjny gospodarstw z osobowością prawną według klas wielkości ekonomicznej

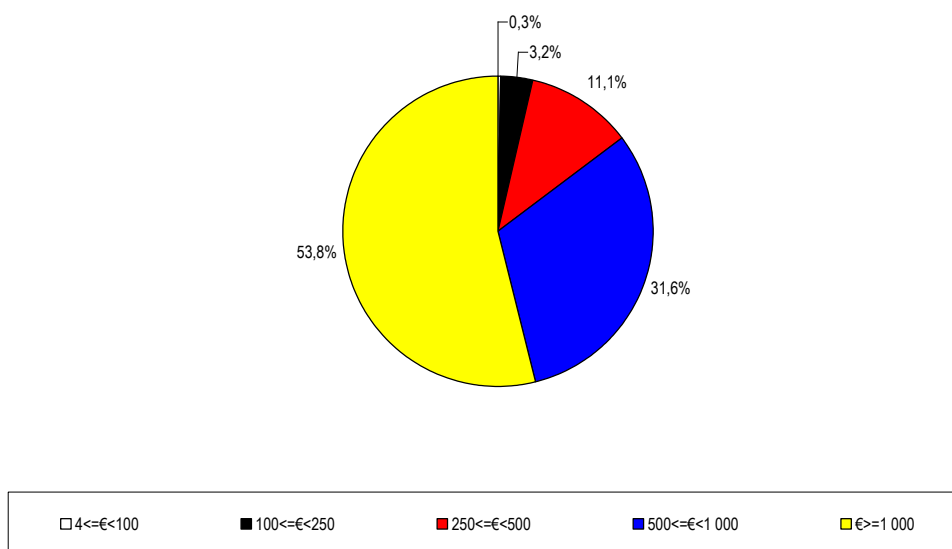
Gospodarstwa o wielkości ekonomicznej od 500 do 1 000 tys. euro SO zajmowały ponad 30% całego areалу ziemi znajdującego się w użytkowaniu gospodarstw z analizowanej próby. Zasoby ziemi użytkowanej w gospodarstwach od 250 do 500 tys. euro SO oraz powyżej 1 000 tys. euro SO były zbliżone i stanowiły odpowiednio 26,1% i 25,2%. Gospodarstwa o wielkości ekonomicznej od 4 do 100 tys. euro SO prowadziły swoją działalność na powierzchni stanowiącej zaledwie 2,3% całości użytków rolnych ogółu analizowanych gospodarstw (Wykres 32).

Wykres 32 Zasoby ziemi według klas wielkości ekonomicznej



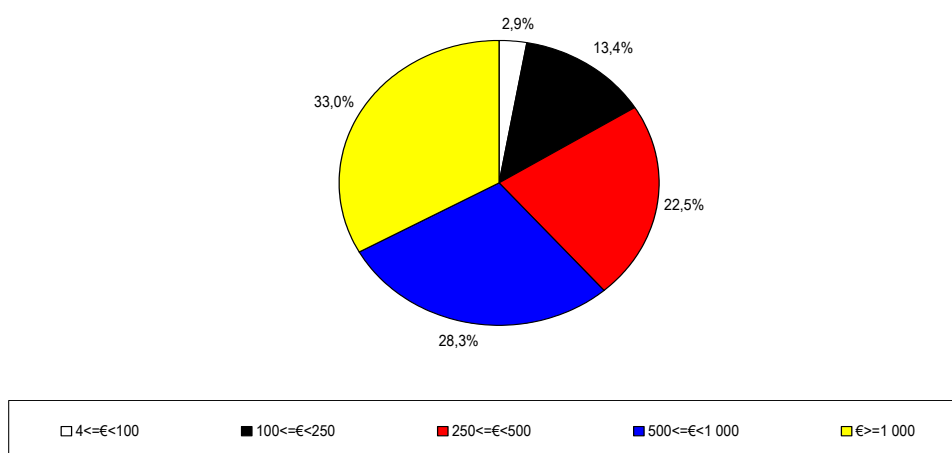
Rozkład pogłowia zwierząt, wyrażony w jednostkach przeliczeniowych LU, wskazuje na zdecydowaną przewagę gospodarstw o wielkości ekonomicznej powyżej 1 000 tys. euro SO, w których skoncentrowane było ponad 50% pogłowia. W gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 4 do 100 tys. euro SO znajdowało się zaledwie 0,3% pogłowia zwierząt (Wykres 33).

Wykres 33 Pogłowia zwierząt według klas wielkości ekonomicznej (w jednostkach przeliczeniowych LU)



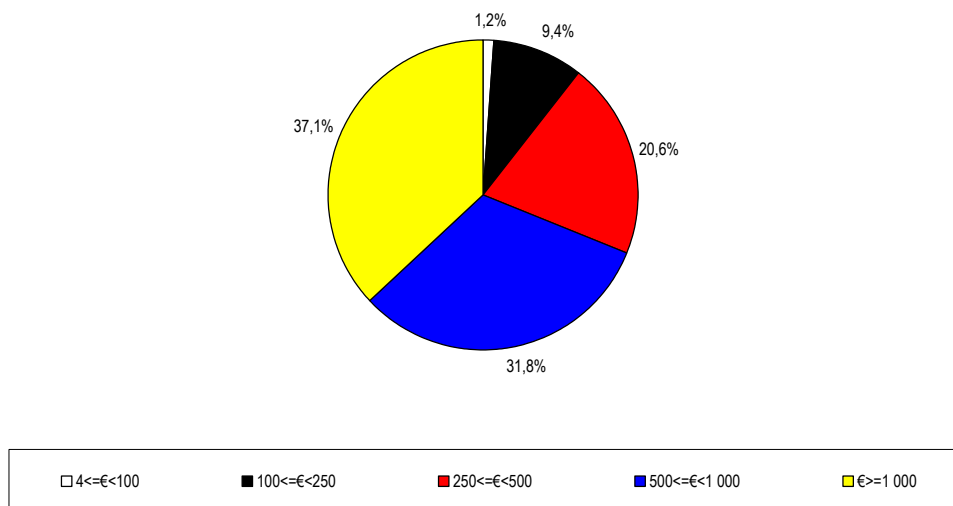
W 2012 roku całkowite nakłady pracy w zbiorze 205 gospodarstw z osobowością prawną wyniosły około 3 800 AWU. Z tego największy udział przypadł na gospodarstwa najsilniejsze ekonomicznie (33%). Należy zauważyć, iż wielkość nakładów pracy rosta wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej gospodarstw (Wykres 34).

Wykres 34 Nakłady pracy według klas wielkości ekonomicznej (w AWU)



Gospodarstwa o wielkości ekonomicznej powyżej 1 000 tys. euro SO wytworzyły ponad 37% wartości Standardowej Produkcji badanej próby, podczas gdy gospodarstwa o wielkości ekonomicznej od 4 do 100 tys. euro SO wytworzyły zaledwie 1,2% tej wartości (Wykres 35).

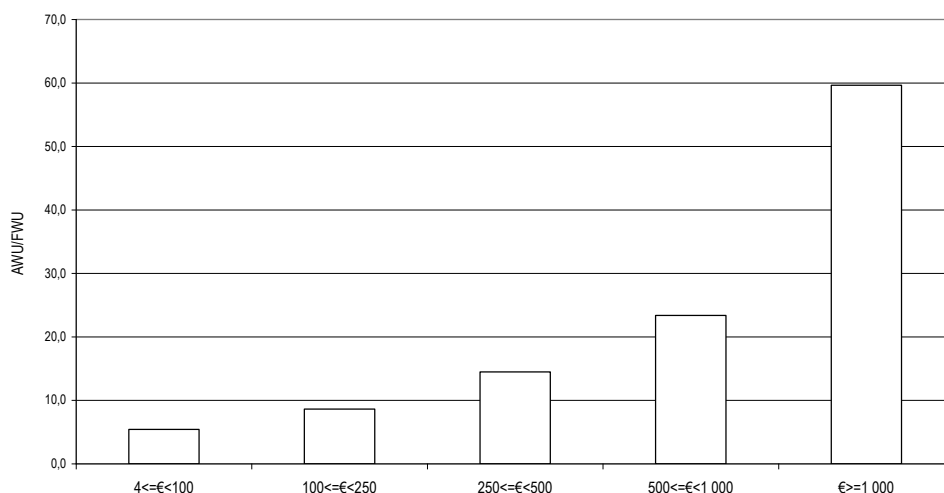
Wykres 35 Wartość Standardowej Produkcji według klas wielkości ekonomicznej



2.2.2. Wyniki działalności gospodarstw z osobowością prawną według klas wielkości ekonomicznej

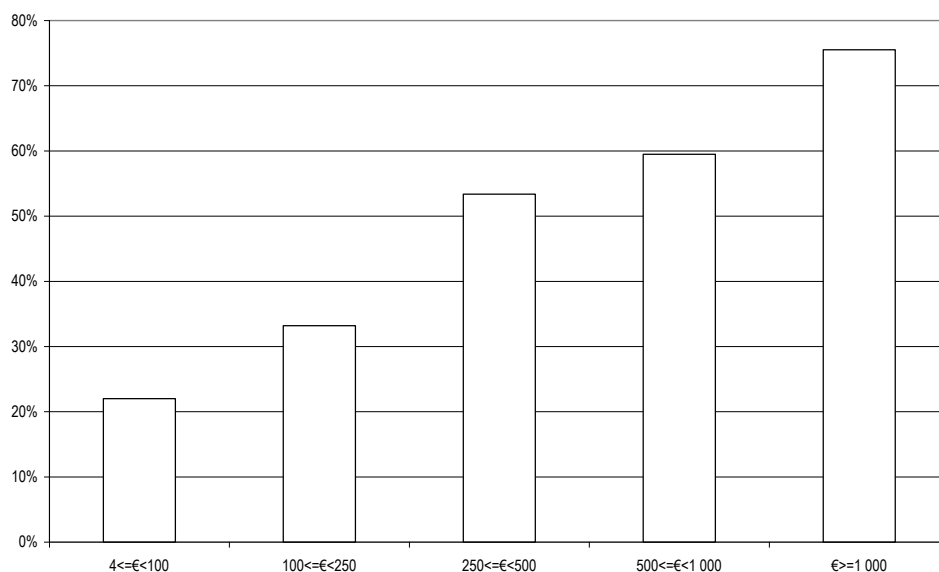
W gospodarstwach z osobowością prawną zatrudniani byli wyłącznie pracownicy najemni. Wielkość nakładów pracy wzrastała wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej. W gospodarstwach największych o wielkości ekonomicznej powyżej 1 000 tys. euro SO nakłady pracy wynosiły średnio 60 AWU na gospodarstwo i były ponad 10-krotnie wyższe niż w gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 4 do 100 tys. euro SO. Ze względu na status gospodarstw z osobowością prawną, nie ponosiły one nakładów pracy własnej (Wykres 36).

Wykres 36 Wielkość nakładów pracy w przeliczeniu na gospodarstwo według klas wielkości ekonomicznej



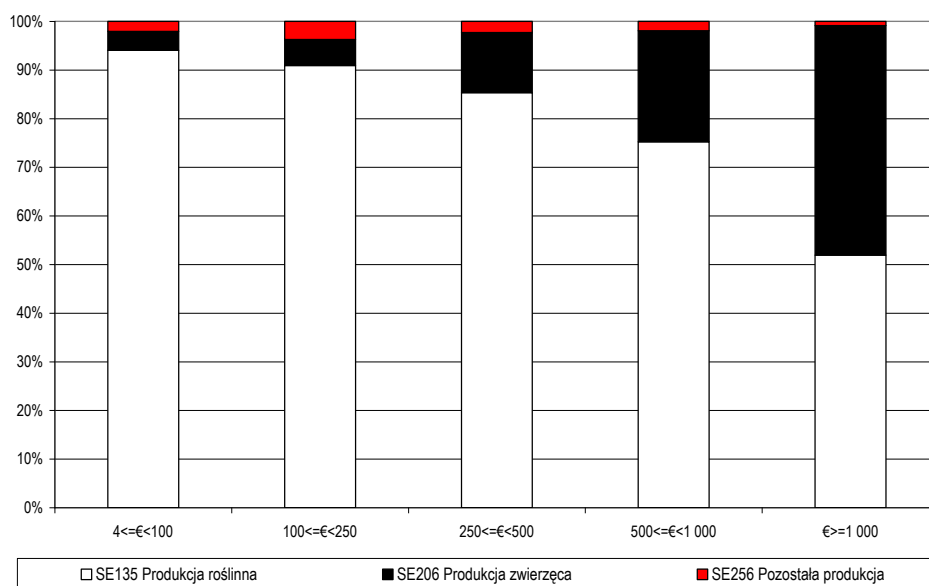
Pod względem struktury własnościowej użytkowanej ziemi, w gospodarstwach z osobowością prawną dominuje ziemia dodzierżawiona. Najwyższy udział dodzierżawionych użytków rolnych odnotowano w grupie gospodarstw o wielkości ekonomicznej powyżej 1 000 tys. euro SO. Gospodarstwa te dodzierżawiały 75% użytków rolnych. Większy był udział ziemi dodzierżawionej niż własnej również w gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 250 do 500 tys. SO oraz od 500 do 1 000 tys. euro SO i wynosił on odpowiednio 53% i 59%. W badanej zbiorowości najmniej ziemi dodzierżawionej w strukturze użytkowanej ziemi miały gospodarstwa o najmniejszej sile ekonomicznej (około 22%) (Wykres 37).

Wykres 37 Udział dodzierżawionych użytków rolnych w całkowitej powierzchni użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej



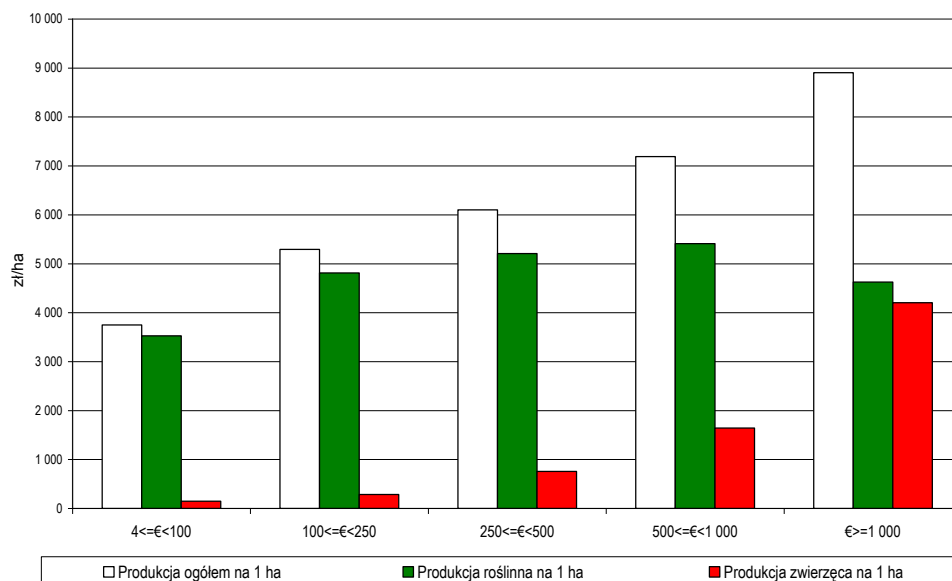
W strukturze produkcji w klasach wielkości ekonomicznej do 1 000 tys. euro SO zdecydowanie przeważała produkcja roślinna. W gospodarstwach o wielkości ekonomicznej powyżej 1 000 tys. euro SO proporcje między wartością produkcji roślinnej i zwierzęcej rozkładały się równomiernie. W gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 4 do 100 tys. euro SO oraz od 100 do 250 tys. euro SO udział produkcji zwierzęcej w produkcji ogółem był na zbliżonym poziomie i wynosił odpowiednio 4% i 5%. We wszystkich badanych grupach gospodarstw pozostała produkcja miała marginalne znaczenie w strukturze produkcji ogółem (Wykres 38).

Wykres 38 **Struktura produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej**



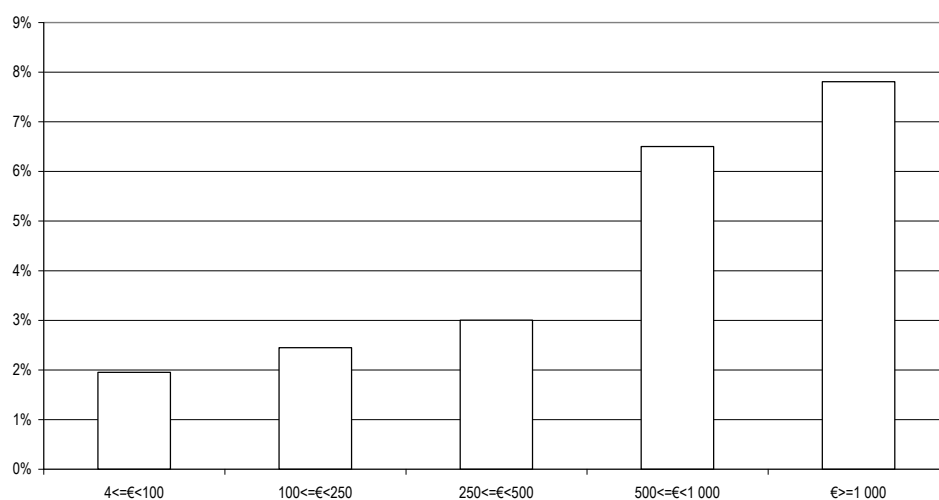
W 2012 roku produktywność ziemi mierzona wartością produkcji ogółem na 1 ha użytków rolnych (Wykres 39) wzrastała wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej gospodarstw. W przypadku produkcji roślinnej przeliczonej na 1 ha UR najlepsze wyniki osiągnęły gospodarstwa o wielkości ekonomicznej od 500 do 1 000 tys. euro SO (5 411 zł), zaś najgorsze gospodarstwa od 4 do 100 tys. euro SO (3 527 zł). Co ciekawe, różnice w produkcji roślinnej przeliczonej na 1 ha użytków rolnych we wszystkich grupach gospodarstw nie były tak duże, jak różnice w poziomie produkcji zwierzęcej przeliczonej na 1 ha użytków rolnych. Wartość produkcji zwierzęcej na 1 ha w gospodarstwach największych (powyżej 1 000 tys. euro SO), kształtowała się na poziomie 4 203 zł i była ponad dwukrotnie wyższa od wytworzonej przez gospodarstwa o wielkości ekonomicznej od 500 do 1 000 tys. euro SO. W gospodarstwach najmniejszych ekonomicznie, do 100 tys. euro SO wartość produkcji zwierzęcej przypadająca na 1 ha wynosiła zaledwie 146 zł.

Wykres 39 Produkcja na 1 ha użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej



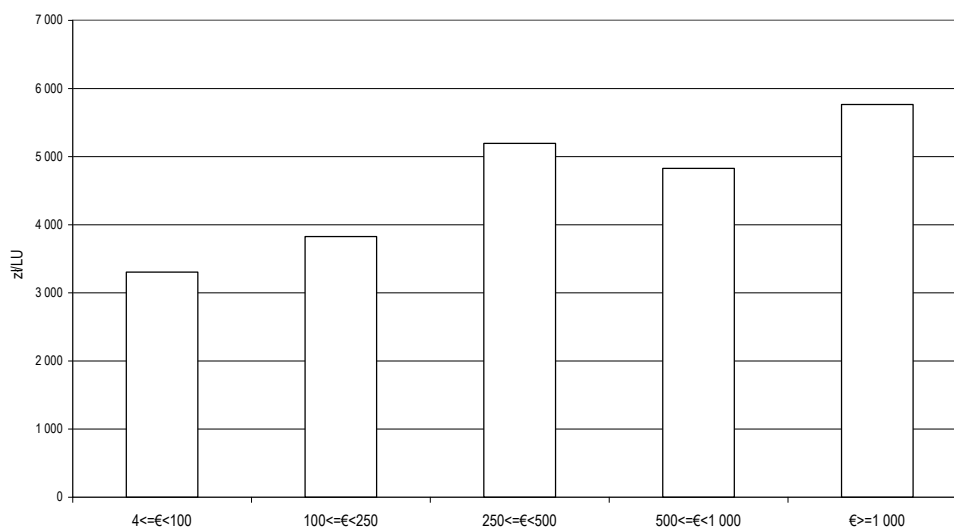
Tylko niewielka część wytworzonej produkcji ogółem w gospodarstwach z osobowością prawną, wchodziła ponownie do gospodarstwa jako produkty własne zużyte w procesie produkcyjnym. Udział zużycia wewnętrznego wzrastał wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej. W gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 4 do 100 tys. euro SO zużycie to kształtowało się na poziomie 1,9%. W największym stopniu zużywano produkty własne na siew i paszę w gospodarstwach powyżej 1 000 tys. euro SO, w których w obrocie wewnętrznym wykorzystano około 7,8% wytworzonej produkcji (Wykres 40). Należy jednak mieć na uwadze, że zgodnie z metodologią zbierania danych FADN, nie jest rejestrowane zużycie wewnętrzne roślin pastewnych.

Wykres 40 Udział zużycia wewnętrznego w produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej



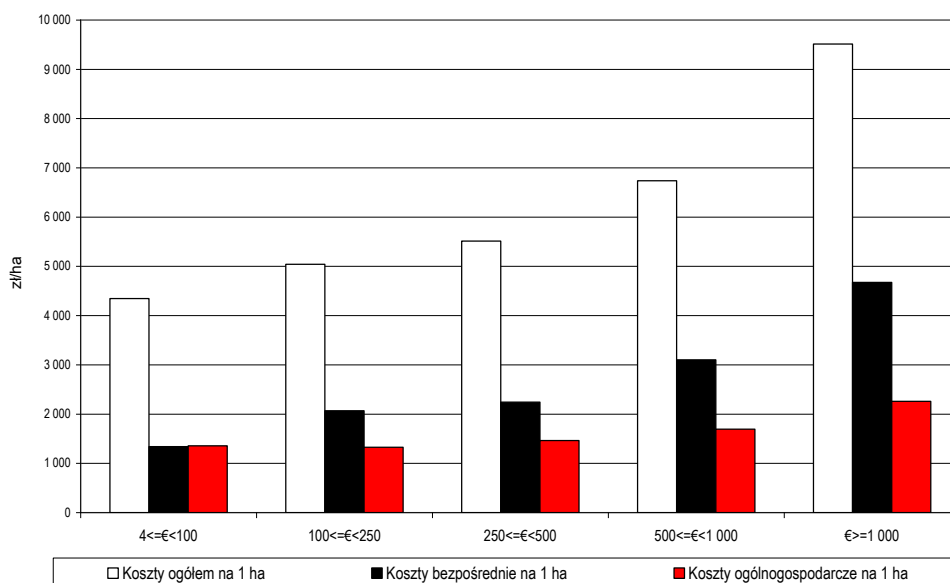
Analizując wartość produkcji zwierzęcej na 1 sztukę przeliczeniową zwierząt (LU) można zauważyć tendencję wzrostową, za wyjątkiem grupy od 500 do 1 000 tys. euro SO, w przypadku której wskaźnik ten jest nieznacznie niższy (4 825 zł/LU) niż w grupie ją poprzedzającej (5 194 zł/LU). W gospodarstwach o wielkości ekonomicznej powyżej 1 000 tys. euro SO produktywność zwierząt była najwyższa (5 763 zł/LU), zaś w gospodarstwach od 4 do 100 tys. euro SO najniższa (3 304 zł/LU), co można powiązać również z liczebnością pogłowia zwierząt w LU w poszczególnych klasach wielkości ekonomicznej (Wykres 33, Wykres 41).

Wykres 41 Produkcja zwierzęca na 1 LU według klas wielkości ekonomicznej

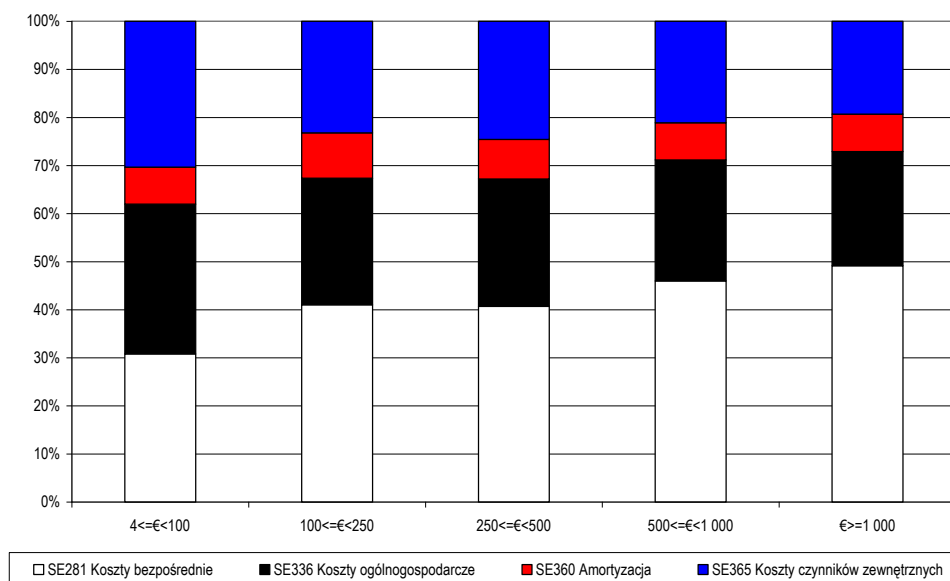


Intensywność produkcji we wszystkich omawianych grupach gospodarstw rozkładała się adekwatnie do produktywności (Wykres 39, Wykres 42). Należy zauważyć, że koszty bezpośrednie produkcji rosły proporcjonalnie do produktywności tych gospodarstw, od 1 338 zł/ha UR w gospodarstwach o najmniejszej wielkości ekonomicznej do 4 673 zł/ha UR w gospodarstwach o największej wielkości ekonomicznej. Porównując Wykres 39 oraz Wykres 42 można także zauważyć, że w dwóch grupach gospodarstw (od 4 do 100 tys. euro SO oraz powyżej 1 000 tys. euro SO) wartość produkcji na ha nie przewyższała wartości kosztów ogółem na ha.

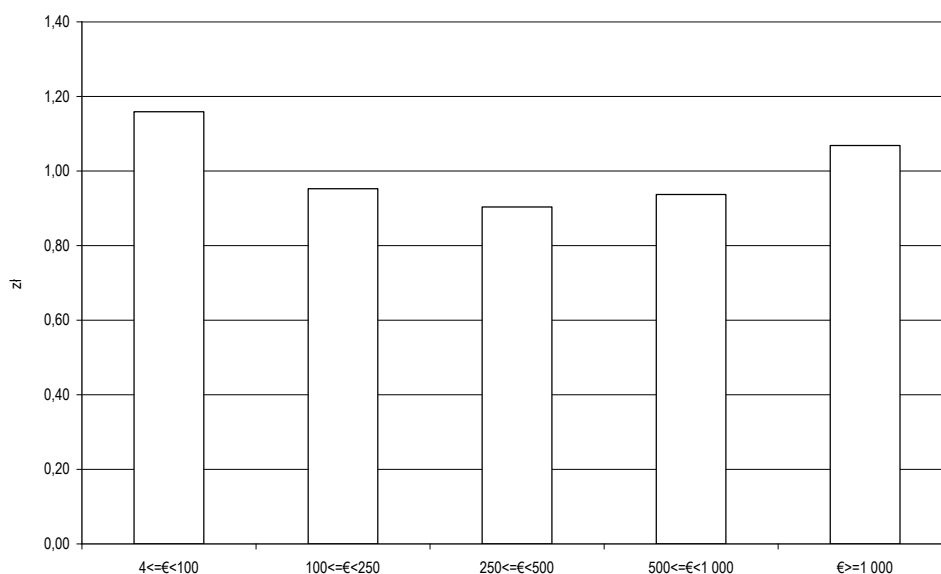
Wykres 42 Koszty produkcji na 1 ha użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej



Poza gospodarstwami o wielkości ekonomicznej poniżej 100 tys. euro SO, struktura kosztów ogółem w omawianych grupach gospodarstw była podobna. Koszty bezpośrednie będące największą grupą stanowiły w tych grupach od 41% do 49% kosztów ogółem w gospodarstwach o wielkości ekonomicznej powyżej 100 tys. euro SO. W gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 4 do 100 tys. euro SO koszty bezpośrednie, ogólnogospodarcze oraz czynników zewnętrznych były na zbliżonym poziomie i stanowiły odpowiednio: 31%, 31%, 30%. W pozostałych gospodarstwach koszty ogólnogospodarcze kształtowały się na poziomie od 24% w gospodarstwach o wielkości ekonomicznej powyżej 1 000 tys. euro SO do 27% w gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 250 do 500 tys. euro SO. Koszty czynników zewnętrznych stanowiły od 19% do 25% w zależności od badanej grupy gospodarstw. Najmniejszy udział w analizowanej strukturze kosztów miał koszt amortyzacji, stanowiący od 8% do 9% kosztów ogółem badanej próby przedsiębiorstw (Wykres 43).

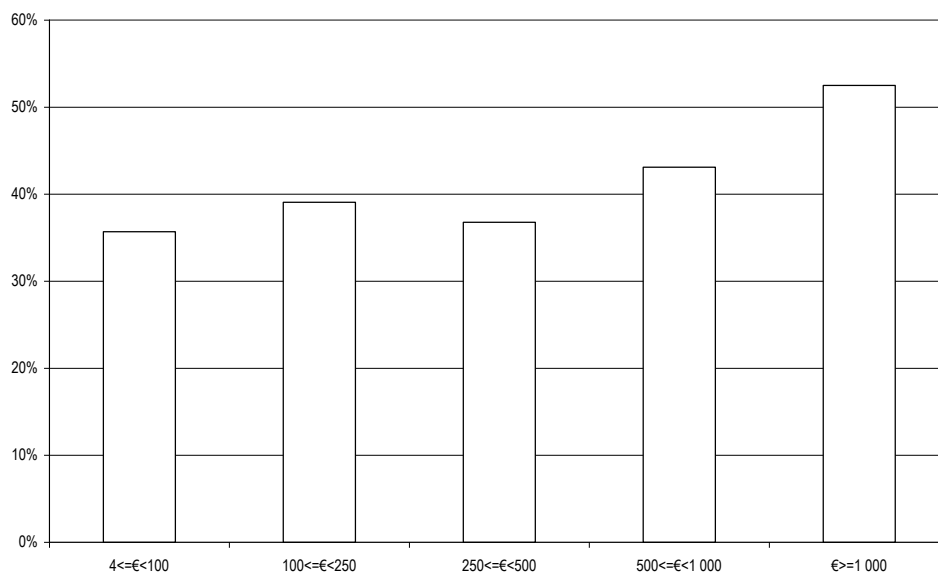
Wykres 43 **Struktura kosztów ogółem według klas wielkości ekonomicznej**

Efektywność produkcji mierzona stosunkiem poniesionych kosztów ogółem do wytworzonej produkcji ogółem była najniższa w gospodarstwach od 4 do 100 tys. euro SO, w których na wytworzenie 1 zł wartości produkcji poniesiono 1,16 zł kosztów. Ponadto uwagę zwracają gospodarstwa najsilniejsze pod względem wielkości ekonomicznej, które na wytworzenie 1 zł wartości produkcji poniosły 1,07 zł kosztów. Oznacza to, że były one mniej efektywne niż gospodarstwa o wielkości ekonomicznej od 100 do 1 000 tys. euro SO (Wykres 44). Spośród badanej grupy, najbardziej efektywne okazały się gospodarstwa z grupy od 250 do 500 tys. euro SO, w których na wytworzenie 1 zł produkcji poniesiono 0,90 zł kosztów.

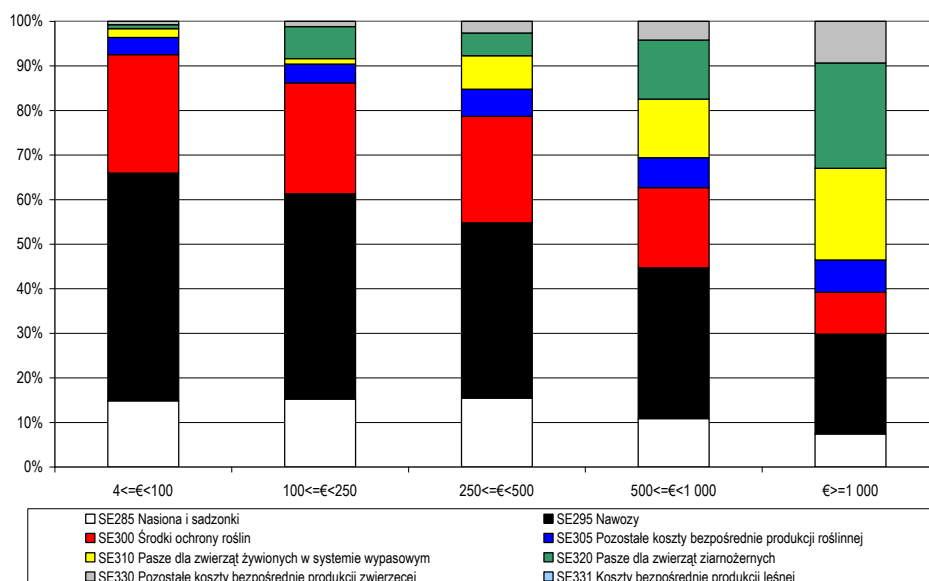
Wykres 44 **Koszt wytworzenia 1 zł produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej**

Udział kosztów bezpośrednich w wartości wytworzonej produkcji w gospodarstwach o wielkości ekonomicznej powyżej 1 000 tys. euro SO był najwyższy i wyniósł 52%. W grupach o wielkości ekonomicznej od 4 do 100 i od 250 do 500 tys. euro SO relacja kosztów bezpośrednich do wartości produkcji ogółem była na zbliżonym poziomie i wynosiła około 36%. (Wykres 45).

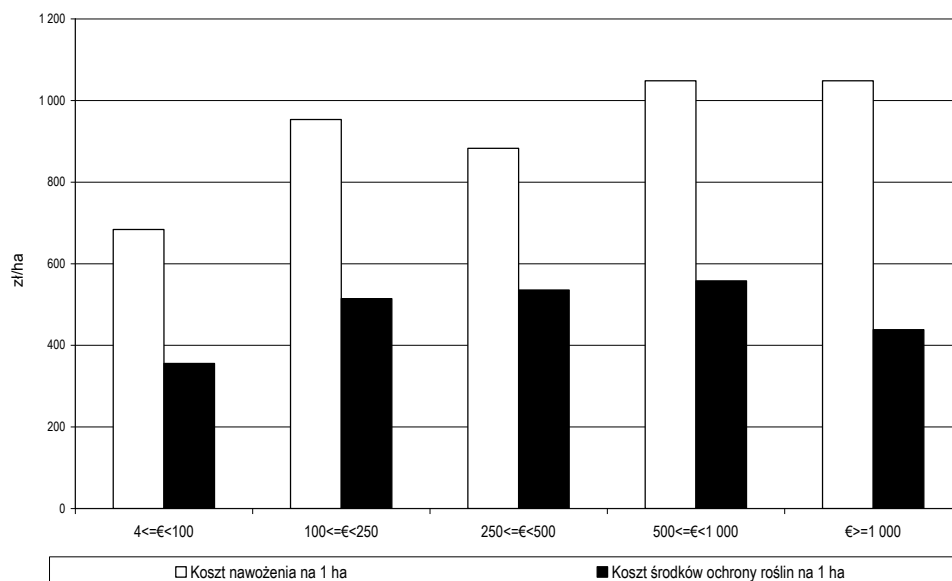
Wykres 45 Relacja kosztów bezpośrednich do produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej



Ciekawych spostrzeżeń dostarcza analiza kosztów bezpośrednich w zależności od wielkości ekonomicznej badanych obiektów. W grupie gospodarstw o wielkości ekonomicznej powyżej 1 000 tys. euro SO najważniejszą pozycją w kosztach bezpośrednich produkcji roślinnej były koszty nawożenia (średnio 1,8 mln zł na gospodarstwo), lecz najwyższy udział nawozów w strukturze kosztów bezpośrednich wystąpił w gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 4 do 100 tys. euro SO i wyniósł 51%. Istotne różnice wystąpiły w strukturze kosztów bezpośrednich produkcji zwierzęcej. W gospodarstwach bardzo dużych, o wielkości ekonomicznej powyżej 1 000 tys. euro SO, najważniejszą pozycją kosztów bezpośrednich produkcji zwierzęcej były koszty związane z chowem zwierząt ziarnożernych, które stanowiły 24% kosztów bezpośrednich ogółem (w pozostałych gospodarstwach od 1% do 13%). W grupie gospodarstw najsilniejszych ekonomicznie odnotowano także najwyższe koszty bezpośrednie odnoszące się do zwierząt żywionych w systemie wypasowym (21%), podczas gdy w gospodarstwach od 100 do 250 tys. euro SO wyniosły 1%. W gospodarstwach z najwyższej klasy wielkości ekonomicznej (powyżej 1 000 tys. euro SO) udział pozostałych kosztów bezpośrednich produkcji zwierzęcej w całkowitych kosztach bezpośrednich produkcji był niemal dziesięciokrotnie wyższy niż w gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 4 do 250 tys. euro SO (Wykres 46).

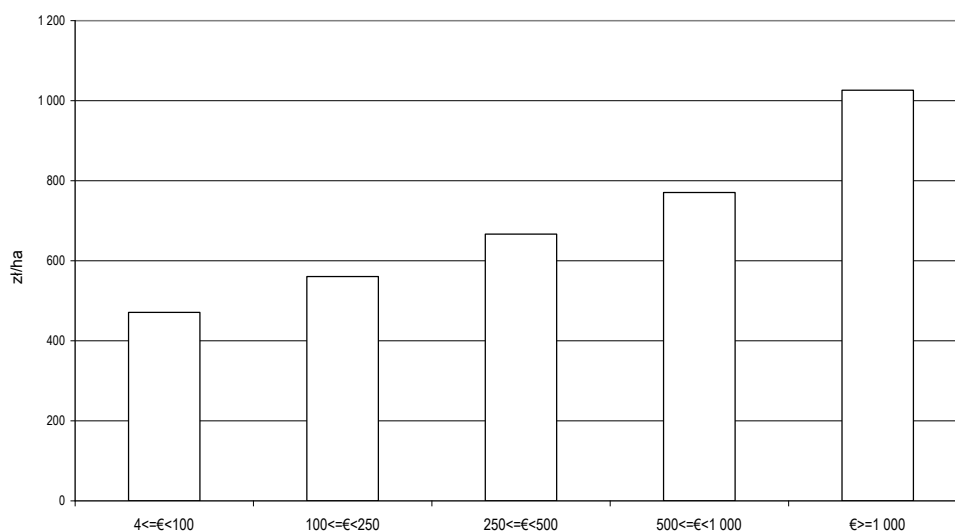
Wykres 46 **Struktura kosztów bezpośrednich według klas wielkości ekonomicznej**

W 2012 r. gospodarstwa o wielkości ekonomicznej powyżej 500 tys. euro SO poniosły koszty nawożenia wynoszące 1 048 zł/ha użytków rolnych, które były o 364 zł/ha wyższe od najniższych kosztów poniesionych przez gospodarstwa o wielkości ekonomicznej od 4 do 100 tys. euro SO. Również koszty środków ochrony roślin były najniższe w gospodarstwach od 4 do 100 tys. euro SO i wynosiły 356 zł/ha. Były one o 202 zł/ha niższe niż w gospodarstwach, które wykazały się najwyższymi kosztami środków ochrony roślin (Wykres 47).

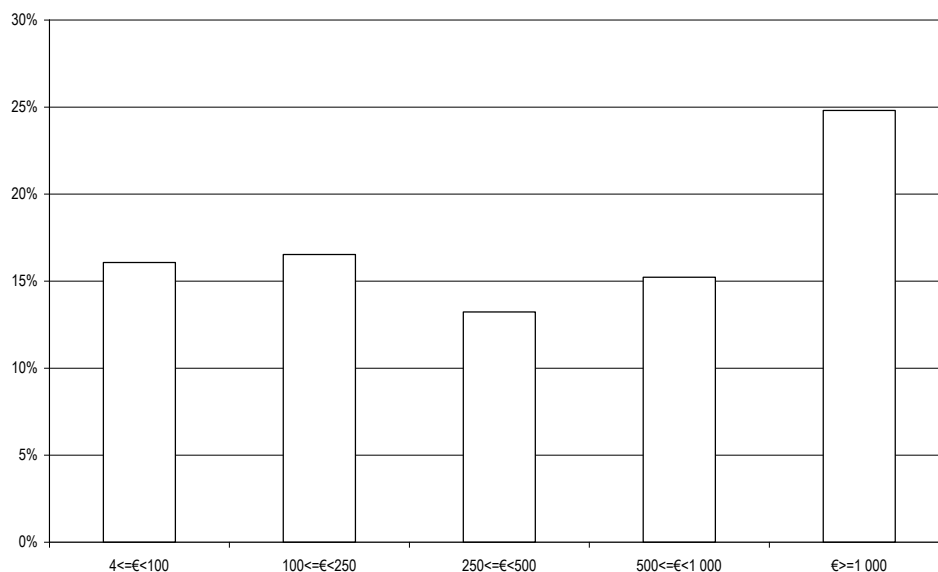
Wykres 47 **Koszty nawożenia i środków ochrony roślin na 1 ha użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej**

Energochłonność w badanych gospodarstwach wzrastała wraz z wielkością ekonomiczną tych gospodarstw. Koszty paliw i energii wynosiły od 471 zł/ha UR w gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 4 do 100 tys. euro SO do 1 026 zł/ha UR w gospodarstwach powyżej 1 000 tys. euro SO. Najwyższe koszty paliw i energii ponoszone były przez gospodarstwa o wielkości ekonomicznej powyżej 1 000 tys. euro SO, co było konsekwencją intensywnej produkcji realizowanej w tych gospodarstwach (Wykres 39, Wykres 42, Wykres 48).

Wykres 48 Koszty energii elektrycznej i paliw na 1 ha użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej

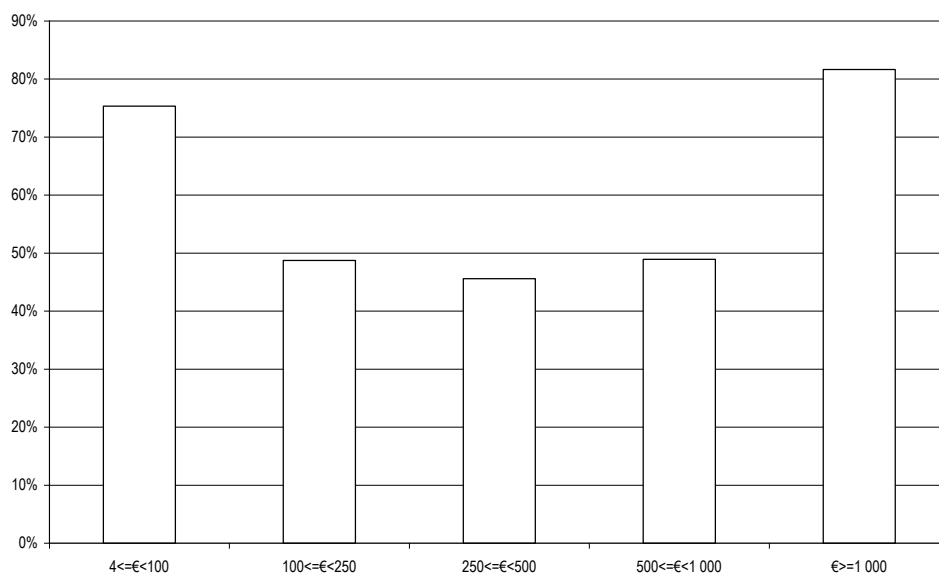


W grupach gospodarstw od 4 do 1 000 tys. euro SO relacje kosztu amortyzacji do wartości dodanej brutto były wyrównane i oscylowały od około 13% do 17%. Od ogólnego schematu odbiegała grupa gospodarstw o największej sile ekonomicznej, w których koszt amortyzacji w relacji do wartości dodanej brutto wynosił niemalże 25% (Wykres 49).

Wykres 49 **Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto według klas wielkości ekonomicznej**

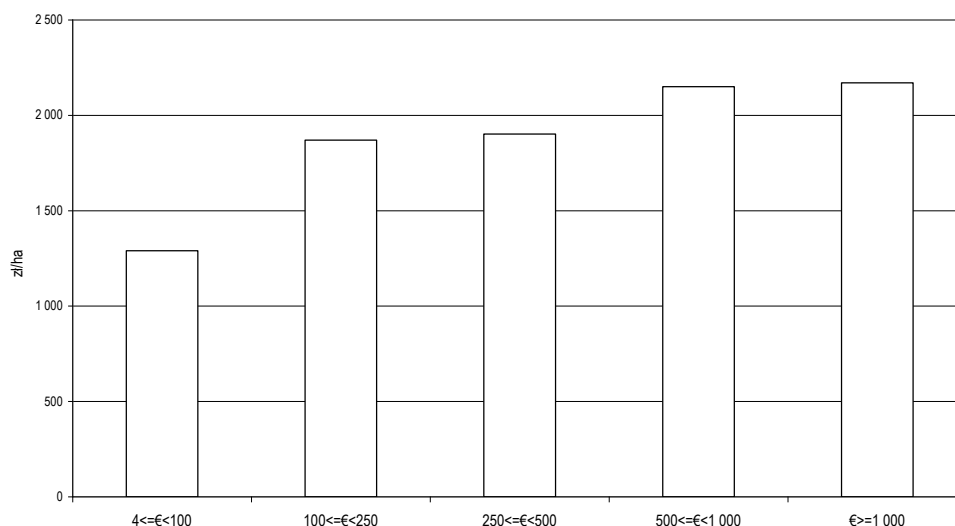
Udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto był na zbliżonym poziomie w 3 spośród 5 wyodrębnionych grup gospodarstw. Były to grupy o wielkości ekonomicznej od 100 do 1 000 tys. euro SO. W grupach tych wspomniana relacja wynosiła od 46% do 49%. Najmniej korzystna relacja kosztów czynników zewnętrznych do WDN wystąpiła w gospodarstwach największych. Sytuacja ta potwierdza niekorzystną relację w sferze produkcyjno-kosztowej w tej grupie. Podobnie jest w grupie gospodarstw najślabszych ekonomicznie (Wykres 50). Dodatkowo w tej grupie gospodarstw znalazło się kilka spółdzielni produkcyjnych, które ponosiły wysokie koszty pracy. Wysoki koszt zatrudnienia w przypadku tych jednostek wynika z metodologii zbierania danych FADN. Według stosowanych zasad do kosztów pracy zalicza się podział zysku między pracujących członków spółdzielni. W istotnej mierze na znaczący udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto miało także zaangażowanie zewnętrznych źródeł finansowania majątku i ich obsługa.

Wykres 50 **Udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto według klas wielkości ekonomicznej**



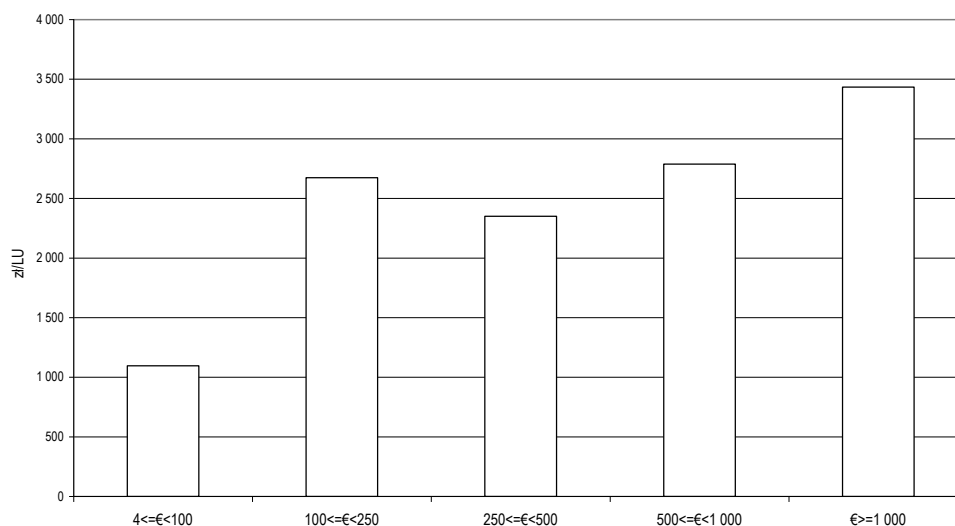
W gospodarstwach o wielkości ekonomicznej powyżej 100 tys. euro SO wartość kosztów bezpośrednich na 1 ha kształtowała się na zbliżonym poziomie i wynosiła od 1 870 zł/ha do 2 170 zł/ha. W gospodarstwach najstarszych ekonomicznie wartość poniesionych kosztów bezpośrednich produkcji roślinnej była o 880 zł/ha niższa od poniesionych przez gospodarstwa o największej wielkości ekonomicznej (Wykres 51).

Wykres 51 **Koszty bezpośrednie produkcji roślinnej na 1 ha według klas wielkości ekonomicznej**



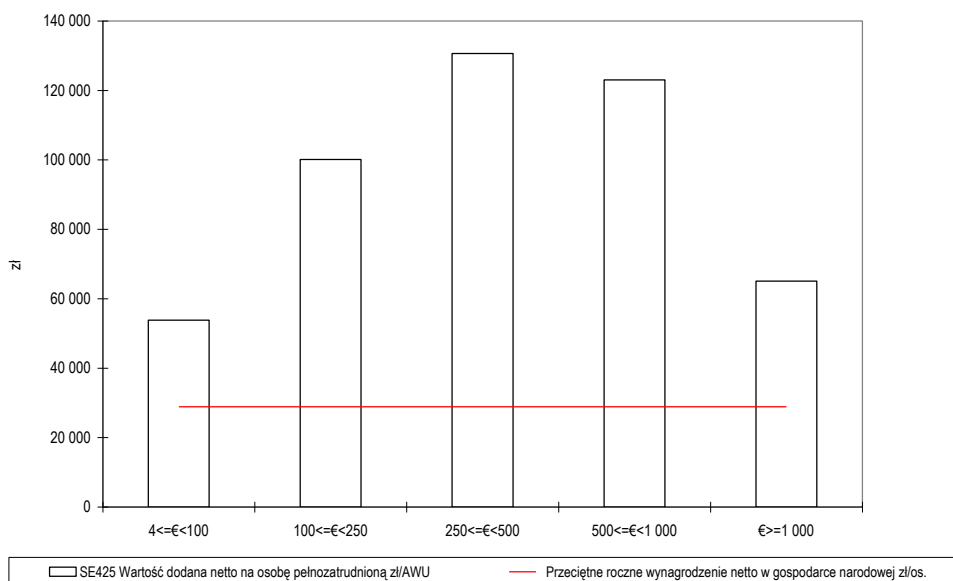
W gospodarstwach o wielkości ekonomicznej powyżej 1 000 tys. euro SO wartość kosztów bezpośrednich produkcji zwierzęcej na 1 LU była najwyższa i kształtowała się na poziomie 3 433 zł/LU. W gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 100 do 250 tys. euro SO oraz od 500 do 1 000 tys. euro SO koszty te kształtowały się na podobnym poziomie i wynosiły odpowiednio 2 673 zł/LU oraz 2 787 zł/LU. Najniższa kosztowność produkcji zwierzęcej wystąpiła w gospodarstwach od 4 do 100 tys. euro SO (1 095 zł/LU) (Wykres 52).

Wykres 52 Koszty bezpośrednie produkcji zwierzęcej na 1 LU według klas wielkości ekonomicznej

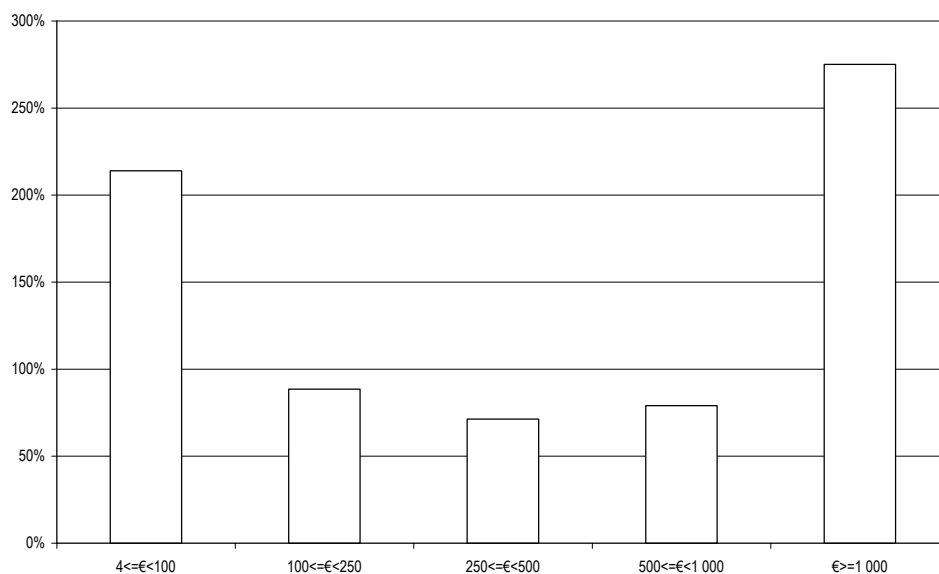


Na wykresie zaprezentowano wartość dodaną netto na osobę pełnozatrudnioną analizowanych gospodarstw w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej. Według danych Głównego Urzędu Statystycznego średnie wynagrodzenie netto w gospodarce narodowej w 2012 roku wynosiło 28 854 zł/osobę. Analizując ten wykres można dostrzec, że średnio we wszystkich badanych grupach gospodarstw wartość dodana netto na AWU zdecydowanie przewyższała średnią krajową płacę. Najkorzystniej pod tym względem wypadły gospodarstwa z przedziału od 250 do 500 tys. euro SO, w których WDN/AWU wyniosła ponad 130 tys. zł. O około 7,5 tys. niższą od nich WDN/AWU osiągnęły gospodarstwa o wielkości ekonomicznej od 500 do 1 000 tys. euro SO. W gospodarstwach od 100 do 250 tys. euro SO analizowany wskaźnik był ponad 3-krotnie wyższy od średniej krajowej płacy, a w gospodarstwach najsilniejszych ekonomicznie przekraczał średnią płacę ponad dwukrotnie. Najniższą wartość dodaną netto na osobę pełnozatrudnioną wypracowały gospodarstwa najmniejsze ekonomicznie spośród analizowanych grup, niemniej jednak wartość ta była wyższa od średniego wynagrodzenia o 86% (Wykres 53).

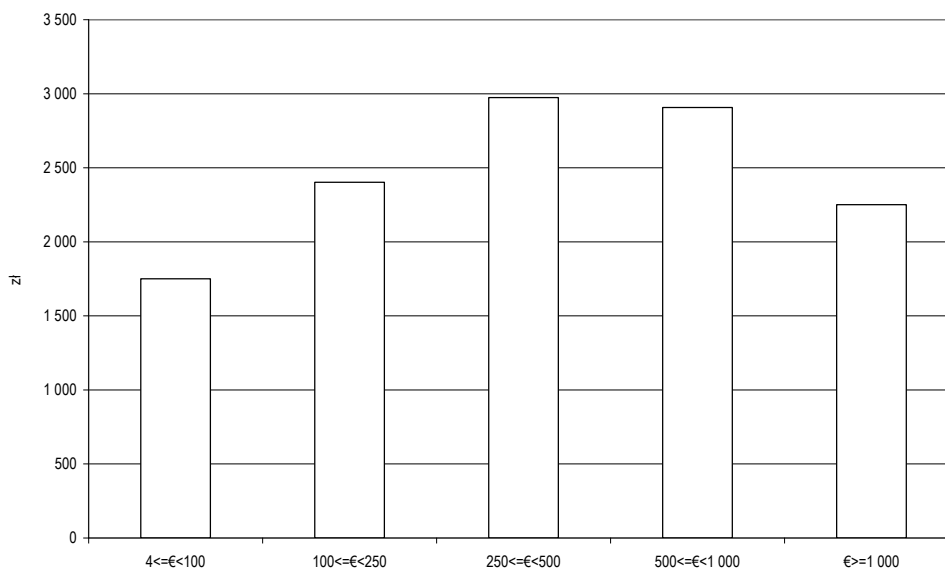
Wykres 53 Wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według klas wielkości ekonomicznej



Jak wynika z wykresu gospodarstwa z osobowością prawną w dużej mierze korzystały z pozarynkowego źródła wspierania dochodów rolniczych, jakimi są dopłaty do działalności operacyjnej. W 2012 r. dwie grupy gospodarstw pozyskały dopłaty do działalności operacyjnej znacznie przewyższające osiągnięte przez nie dochody netto z gospodarstwa rolnego (SE420). W gospodarstwach powyżej 1 000 tys. euro SO dopłaty miały największy udział w wytwarzaniu dochodu netto. Relacja dopłat do działalności operacyjnej do dochodu netto w przypadku tych jednostek wynosiła 275%, zaś w przypadku gospodarstw od 4 do 100 tys. euro SO 214%. W pozostałych grupach gospodarstw relacja dopłat do działalności operacyjnej do dochodu netto wynosiła mniej niż 100% co oznacza, iż osiągnęły dodatnią wartość dochodu netto bez wsparcia z pozarynkowych źródeł (Wykres 54).

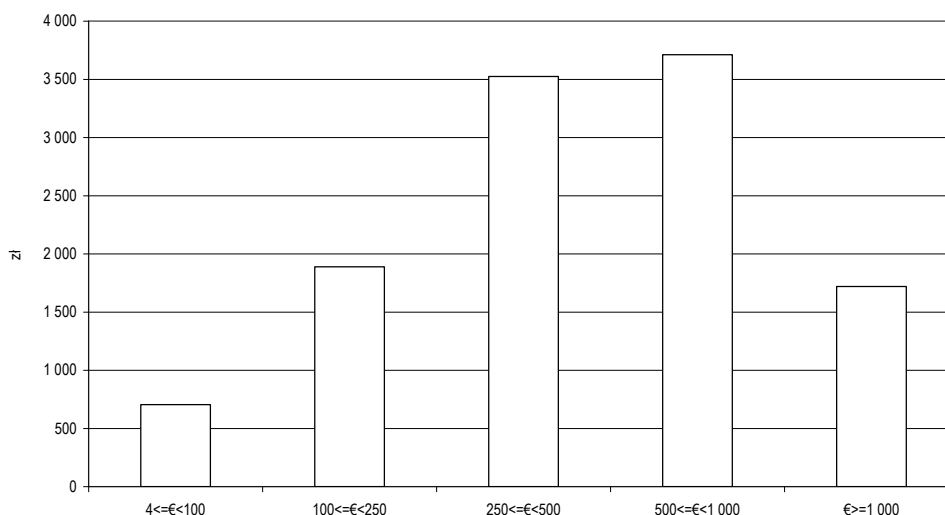
Wykres 54 Relacja dopłat do działalności operacyjnej do dochodu netto według klas wielkości ekonomicznej

Najwyższą wartość dodaną netto w przeliczeniu na 1 ha UR wytworzyły gospodarstwa o wielkości ekonomicznej od 250 do 500 tys. euro SO (2 973 zł). Podobny poziom tego wskaźnika wystąpił w gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 500 do 1 000 tys. euro SO (2 906 zł). Najstabilniej pod tym względem wypadły gospodarstwa o wielkości ekonomicznej od 4 do 100 tys. euro SO, w których wartość dodana netto w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych była o 500 zł niższa od wartości tej w gospodarstwach najsilniejszych ekonomicznie (Wykres 55).

Wykres 55 Wartość dodana netto na 1 ha użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej

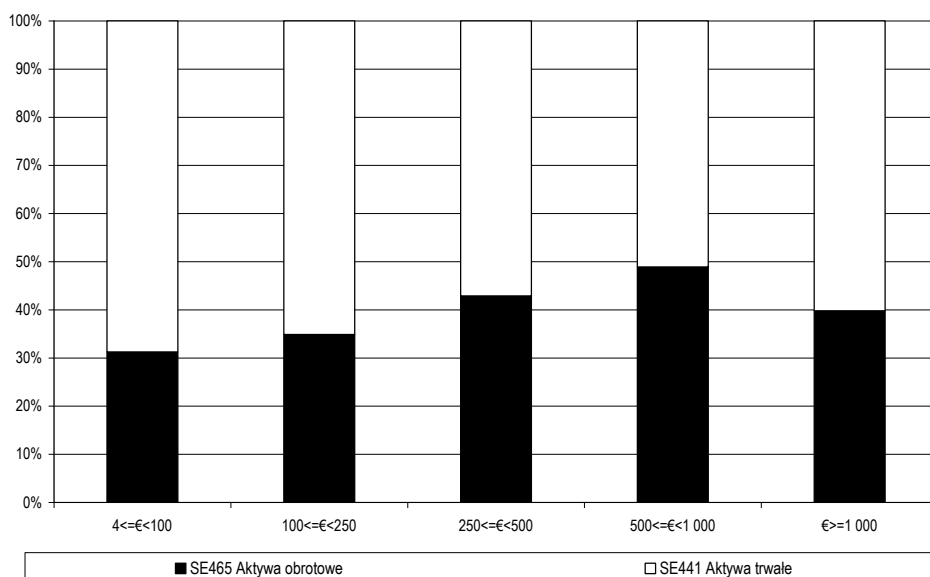
W 2012 roku najwyższą dochodowość ziemi osiągnęły gospodarstwa z grupy od 500 do 1 000 tys. euro SO. Wynosiła ona 3 711 zł na 1 ha UR. W gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 250 do 500 tys. euro SO wskaźnik ten był na podobnym poziomie. W grupie gospodarstw od 100 do 250 tys. euro SO dochodowość ziemi była o połowę niższa niż w gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 500 do 1 000 tys. euro SO. Gospodarstwa o wielkości ekonomicznej poniżej 100 tys. euro SO wypracowały najniższy dochód z gospodarstwa na poziomie 704 zł/ha UR. Główny wpływ na tę sytuację miały bardzo wysokie koszty czynników zewnętrznych, głównie pracy i kapitału obcego, ponoszone przez te jednostki (Wykres 50 i Wykres 56).

Wykres 56 Dochód netto na 1 ha własnych użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej

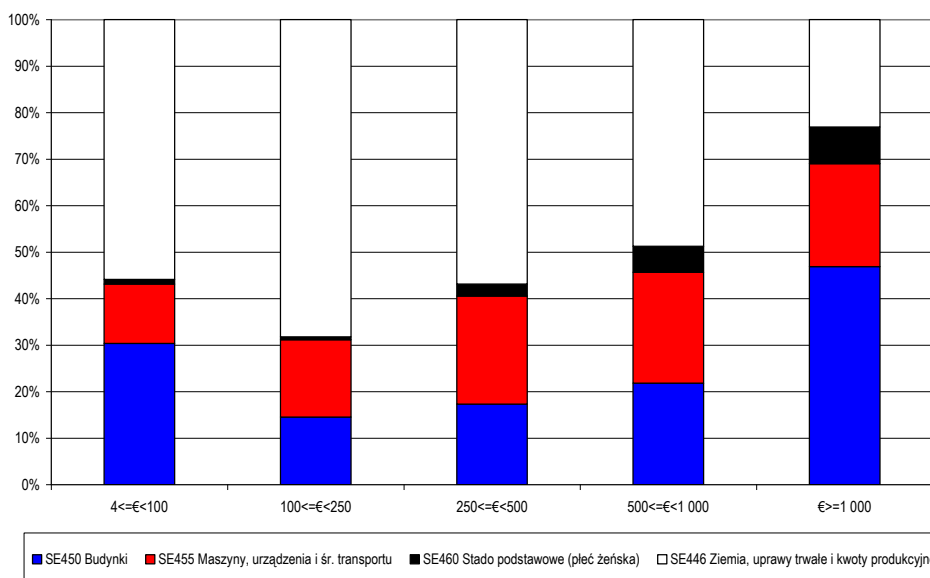


Gospodarstwa z osobowością prawną charakteryzowała stosunkowo korzystna struktura aktywów. Pomimo, że udział środków trwałych dominował w strukturze majątku (Wykres 57) to udział środków obrotowych był znacznie wyższy niż w gospodarstwach indywidualnych (od 9% do 20%)¹. Najwyższy udział środków obrotowych zanotowano w gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 500 do 1 000 tys. euro SO (49%).

¹ Bocian M., Malanowska B., Wyniki Standardowe 2012 uzyskane przez indywidualne gospodarstwa rolne uczestniczące w Polskim FADN, Część I. Wyniki Standardowe, Warszawa 2014.

Wykres 57 **Struktura aktywów według klas wielkości ekonomicznej**

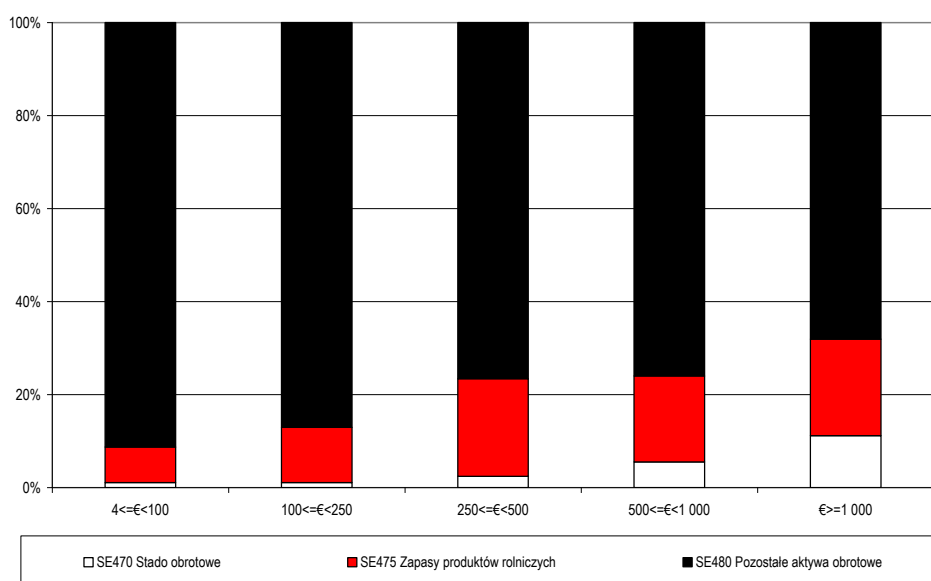
Porównując struktury środków trwałych w grupach gospodarstw do 1 000 tys. euro SO zauważa się przewagę wartości ziemi (od 49% do 68%). W gospodarstwach największych, relatywnie wysoki udział miały budynki (47% w strukturze środków trwałych), co związane było między innymi z posiadaniem inwentarzem żywym przez te gospodarstwa (Wykres 33, Wykres 58). Ponadto wartość stada podstawowego w ogólnej wartości aktywów w tej grupie gospodarstw była najwyższa spośród badanych grup i kształtowała się średnio na poziomie 8% (Wykres 41).

Wykres 58 **Struktura aktywów trwałych według klas wielkości ekonomicznej**

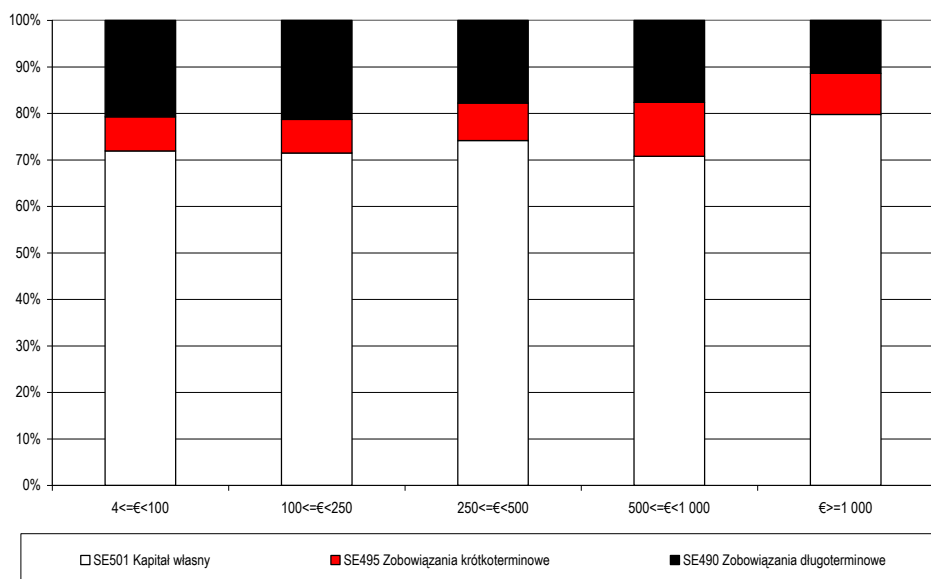
Interesujących spostrzeżeń dostarcza analiza struktury aktywów obrotowych w gospodarstwach osób prawnych. Najważniejszą pozycją aktywów były pozostałe aktywa obrotowe, na które składają się: wartość upraw na pniu, udziały gospodarstwa rolnego w jednostkach rolniczych, należności krótkoterminowe, gotówka w kasie i na rachunku bankowym

(kwota niezbędna do bieżącego funkcjonowania gospodarstwa rolnego). W gospodarstwach największych (powyżej 1 000 tys. euro SO) pozostałe środki obrotowe stanowiły około 68%, zaś w gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 4 do 100 tys. euro SO - 91% ogółu środków obrotowych. Najwyższy udział zapasów w wartości środków obrotowych gospodarstw wystąpił w gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 250 do 500 tys. euro SO jak również w gospodarstwach powyżej 1 000 tys. euro SO i wynosił 21%. Najniższy udział stada obrotowego w strukturze aktywów obrotowych zaobserwowano w gospodarstwach o wielkości ekonomicznej do 250 tys. euro SO (1%) i był jedenastokrotnie niższy od tego rodzaju aktywów w strukturze środków obrotowych gospodarstw o wielkości ekonomicznej powyżej 1 000 tys. euro SO (11%) (Wykres 59).

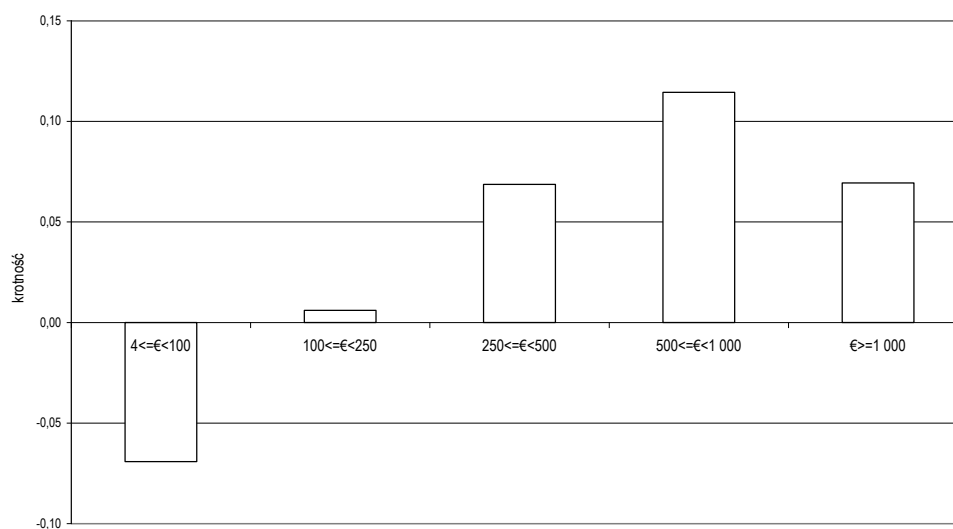
Wykres 59 **Struktura aktywów obrotowych według klas wielkości ekonomicznej**



Udział kapitału własnego w pasywach gospodarstw osób prawnych w gospodarstwach z grup od 4 do 250 tys. euro SO oraz od 500 do 1 000 tys. euro SO był na takim samym poziomie i wynosił 71%. W gospodarstwach powyżej 1 000 tys. euro SO udział ten był najwyższy i wynosił 80%. Omawiane gospodarstwa różniły się również strukturą zobowiązań. W gospodarstwach powyżej 1 000 tys. euro SO zobowiązania krótkoterminowe i długoterminowe stanowiły odpowiednio 9% i 11% w strukturze pasywów. Z punktu widzenia funkcjonowania gospodarstwa korzystniejszą strukturę zadłużenia miały natomiast gospodarstwa o wielkości ekonomicznej poniżej 250 tys. euro SO, które na bieżącą działalność zaciągnęły mniej kredytów krótkoterminowych (7% w strukturze pasywów), niż długoterminowych na działalność inwestycyjną (21% w strukturze pasywów) (Wykres 60).

Wykres 60 **Struktura pasywów według klas wielkości ekonomicznej**

Zwrot ze środków ulokowanych w majątku gospodarstwa, mierzony wartością przepływów pieniężnych (2) w stosunku do aktywów ogółem (Wykres 61) jest bardzo zróżnicowany w poszczególnych klasach wielkości ekonomicznej. Najwyższą efektywność osiągnęły gospodarstwa o wielkości ekonomicznej od 500 do 1 000 tys. euro SO, ujemną zaś gospodarstwa o wielkości ekonomicznej od 4 do 100 tys. euro SO.

Wykres 61 **Relacja przepływów pieniężnych (2) do aktywów ogółem według klas wielkości ekonomicznej**

Wnioski

1. Analizowana grupa gospodarstw z osobowością prawną jest dość jednorodna. Są to gospodarstwa bardzo duże pod względem ekonomicznym i obszarowym. W badaniach znalazło się tylko 205 obiektów, dlatego z uwagi na małą liczebność próby i jej nie reprezentatywność, analizowane wyniki nie mogą być odnoszone do całej zbiorowości tych gospodarstw w Polsce.
2. Po zastosowaniu współczynników standardowej produkcji (SO) 2004 okazało się, że najwięcej gospodarstw rolnych z osobowością prawną uczestniczących w Polskim FADN w 2012 roku zostało zaliczonych do typu rolniczego uprawy polowe. Dzięki przeważającej względem innych typów rolniczych liczebności, zajmowały one ponad 55% całkowitej powierzchni użytków rolnych w próbie gospodarstw osób prawnych. Miały natomiast mniejsze znaczenie w generowaniu standardowej produkcji i w liczbie osób pełnozatrudnionych (odpowiednio: 37% oraz 40% udziału).
3. Spośród analizowanych typów rolniczych, tylko gospodarstwa z mieszanym typem produkcji nie osiągnęłyby dodatniego dochodu netto bez dopłat. W pozostałych typach rolniczych wartość produkcji ogółem przewyższała wartość kosztów ogółem. W najlepszej sytuacji znajdowały się gospodarstwa wyspecjalizowane w chowie zwierząt ziarnożernych, w których stosunek kosztów do wartości produkcji wyniósł 0,86.
4. Analizując gospodarstwa osób prawnych pogrupowane według klas wielkości ekonomicznej, można zauważyć, iż gospodarstwa o wielkości ekonomicznej od 4 do 100 tys. euro SO oraz powyżej 1 000 tys. euro SO nie osiągnęły korzystnej relacji kosztów do produkcji bez udziału dopłat. W gospodarstwach najstarszych ekonomicznie stosunek kosztów do produkcji wyniósł 1,16. W najlepszej sytuacji znajdowały się gospodarstwa o wielkości ekonomicznej od 250 do 500 tys. euro SO, w których wartość kosztów ogółem stanowiła 90% wartości produkcji ogółem.
5. Najwyższy udział dopłat w dochodzie netto zaobserwowano w gospodarstwach o typie rolniczym uprawy mieszane (255%) oraz o wielkości ekonomicznej powyżej 1 000 tys. euro SO (275%). Oznacza to, że bez pozarynkowych źródeł wsparcia dochodów rolniczych gospodarstwa te poniosłyby stratę. W analizowanym zbiorze gospodarstw w najmniejszym stopniu dochody netto wspierane były przez dopłaty w typie rolniczym zwierzęta ziarnożerne (40%) oraz wielkości ekonomicznej od 250 do 500 tys. euro SO (71%).
6. Przeciętne wynagrodzenie netto w gospodarce narodowej w 2012 roku wynosiło 28 854 zł/osobę. Wszystkie analizowane grupy gospodarstw osiągnęły średnio wartość dodaną netto na osobę pełnozatrudnioną znacznie przewyższającą wynagrodzenie parytetowe. Ze względu na siłę ekonomiczną najlepsze wyniki wypracowały gospodarstwa z przedziału od 250 do 500 tys. euro SO (130 656 zł/AWU). Pod względem typów rolniczych odznaczały się gospodarstwa z typu uprawy polowe (147 913 zł/AWU).

7. Najwyższą dochodowość 1 ha ziemi wypracowały gospodarstwa o wielkości ekonomicznej od 500 do 1 000 tys. euro SO. W 2012 r. w jednostkach tych wartość dochodu netto z gospodarstwa rolnego w przeliczeniu na 1 ha wynosiła 3 711 zł. Spośród analizowanych typów rolniczych najbardziej dochodowe były gospodarstwa specjalizujące się w chowie zwierząt ziarnożernych (4 016 zł/ha).
8. Zaobserwowane różnice w wynikach działalności osiągniętych przez poszczególne grupy gospodarstw z osobowością prawną wymagają pogłębionych analiz statystycznych w zbiorowości tych gospodarstw, a niniejsze opracowanie może być tylko przyczynkiem do przeprowadzenia tych analiz.

EGZEMPLARZ BEZPŁATNY

Druk i oprawa: Dział Wydawnictw IERiGŻ-PIB